

UNIVERZITA KARLOVA V PRAZE

FAKULTA SOCIÁLNÍCH VĚD

Institut mezinárodních studií

Marek Vondřich

**Role Spojených států amerických při
převratu na Havaji v roce 1893**

Bakalářská práce

Praha 2014

Autor práce: **Marek Vondřich**
Vedoucí práce: **Mgr. Petr Anděl, Ph.D.**

Rok obhajoby: 2014

Bibliografický záznam

VONDŘICH, Marek. *Role Spojených států amerických při převratu na Havaji v roce 1893*. Praha, 2014. 51 s. Bakalářská práce (Bc.) Univerzita Karlova, Fakulta sociálních věd, Institut mezinárodních studií. Vedoucí bakalářské práce Mgr. Petr Anděl, Ph.D.

Abstrakt

Tato bakalářská práce se zabývá rolí Spojených států amerických a jejich občanů při převratu na Havaji v roce 1893. Havajské ostrovy představovaly pro Spojené státy strategický bod k další expanzi do Tichomoří. Američané, žijící na Havaji, měli zájem na úzké spolupráci se Spojenými státy, aby tak posílili své postavení. Výsledkem snah amerických expanzionistů a havajských Američanů byly dvě reciproční dohody, schválené v letech 1876 a 1887, zajišťující bezcelní dovoz havajského cukru do Spojených států výměnou za částečnou ztrátu suverenity. Havajská ekonomika se přeorientovala na obchod s cukrem a jako taková byla zranitelná vůči jakýmkoli změnám v americké dovozní politice. Schválením McKinleyho celního sazebníku v roce 1890 ztratili havajští Američané své výhody při dovozu cukru do Spojených států. Jejich jedinou možností, jak si ochránit svůj majetek a cukrové hospodářství, bylo připojení ostrovů ke Spojeným státům. Cílem této práce je zhodnotit roli jak jednotlivých amerických skupin na Havaji, které se na převratu podílely, tak i vlád Spojených států a jejich postoji vůči převratu a následné anexi, který se lišil často na základě jejich stranické příslušnosti.

Abstract

This bachelor thesis deals with role of the United States of America and their citizens during overthrow of the Hawaiian government in 1893. Hawaiian Islands represented strategic location for the United States for further expansion into the Pacific region. Americans, living in Hawaii, were interested in close cooperation with the United States to empower their own positions. Efforts of American expansionists and Hawaiian Americans resulted in two reciprocal treaties, approved in 1876 and 1887, which provided duty-free import of Hawaiian sugar in the United States in exchange for partial loss of sovereignty. Hawaiian economy reoriented to sugar trade and was vulnerable against any changes in American import policy. As a result of McKinley

tariff bill's approval in 1890 Hawaiian Americans lost their advantages in sugar imports into the United States. Their last resort to save their property and sugar business was to annex the Hawaiian Islands to the United States. The thesis aims to evaluate the role of American groups in Hawaii which participated in the overthrow, as well as the United States' governments and their attitude towards the overthrow and the annexation afterwards which differed based on party affiliation.

Klíčová slova

Spojené státy americké, Havajské ostrovy, převrat, anexe, Benjamin Harrison, Grover Cleveland, Liliuokalani

Keywords

the United States of America, Hawaiian Islands, overthrow, annexation, Benjamin Harrison, Grover Cleveland, Liliuokalani

Rozsah práce: 76 954 znaků

Prohlášení

1. Prohlašuji, že jsem předkládanou práci zpracoval samostatně a použil jen uvedené prameny a literaturu.
2. Prohlašuji, že práce nebyla využita k získání jiného titulu.
3. Souhlasím s tím, aby práce byla zpřístupněna pro studijní a výzkumné účely.

V Praze dne 14. května 2014

Marek Vondřich

Poděkování

Na tomto místě bych rád poděkoval Mgr. Petru Andělovi, Ph.D., za odborné vedení a pomoc při psaní této práce.

PROJEKT BAKALÁŘSKÉ PRÁCE

Jméno:

Marek Vondřich

E-mail:

mvondrich@gmail.com

Semestr:

letní

Akademický rok:

2012/2013

Název práce:

Role Spojených států amerických při převratu na Havaji roku 1893

Předpokládaný termín dokončení (semestr, školní rok):

letní, 2013/2014

Vedoucí bakalářského semináře:

PhDr. Vít Smetana, Ph.D.

Vedoucí práce (není povinné):

Mgr. Petr Anděl, Ph.D.

Zdůvodnění výběru tématu práce (5 řádek):

Zájem o americký imperialismus a zahraniční politiku na konci 19. století, dále pak zájem o americké periferní oblasti a o Havajské souostroví jako takové, zejména o události roku 1893.

Předpokládaný cíl (5 řádek):

Prozkoumat roli Spojených států při převratu na Havaji v roce 1893, a to roli nejen amerických obyvatel Havaje, ale také roli amerických vlád. Pokusím se poukázat na rozdílné přístupy jednotlivých administrativ prezidentů Benjamina Harrisona a Grovera Clevelanda vůči roli USA v havajském převratu.

Základní charakteristika tématu (10 řádek):

Havajské souostroví bylo Monroeovou doktrínou zařazeno do sféry vlivu Spojených států amerických. Spojené státy si svůj vliv na ostrovech stále více upevňovaly řadou ekonomických smluv a američtí obyvatelé Havaje začali požadovat větší práva a podíl na moci. Roku 1887 donutili krále Kalakauau k podepsání nové ústavy. V nové vládě měli Američané značnou moc, s čímž nesouhlasila králova sestra Liliuokalani, která na havajský trůn nastoupila v roce 1891 a snažila se o vyhlášení nové ústavy. Roku 1890 zrušil McKinleyho sázebník havajské výhody bezcelního dovozu cukru do Spojených států. Následná ekonomická krize byla spolu s královním pokusem vyhlásit novou ústavu důvodem pro americké přistěhovalce k vyvolání povstání. Královna byla převratem svržena a vládu převzala Prozatímní vláda. Na podporu povstání byla povolána americká námořní pěchota a královna se vzdala s vírou ve spravedlivé posouzení záležitosti ve Washingtonu.

Předpokládaná struktura práce (10 řádek):

Práce bude rozdělena na tři kapitoly. V první kapitole bude popsán historický úvod k havajsko-americkým vztahům, který skončí nástupem krále Kalakauy v roce 1874. Druhá kapitola se zaměří na období od Kalakauova nástupu na trůn až po převrat v roce 1893. Kapitola bude rozdělena na dvě podkapitoly podle období vlád Kalakauy a Liliuokalani. Událostem po převratu se bude věnovat třetí kapitola, která bude rozdělena na dvě podkapitoly. V první podkapitole bude popsán převrat a následné období, kdy byla u moci Prozatímní vláda. Druhá podkapitola se bude zabývat vývojem událostí od vyhlášení republiky v roce 1894 až po konečnou anexi v roce 1898.

Základní literatura (10 nejdůležitějších titulů):

Knižní zdroje:

- Helena G. Allen, *The Betrayal of Liliuokalani: Last Queen of Hawaii 1838 – 1917* (Honolulu: Mutual Publishing, 2010).

- Niall Ferguson, *Colossus: vzestup a pád amerického impéria* (Praha: Dokořán, 2006).
- Robert Kagan, *Nebezpečný národ. sv. 1., Zahraniční politika USA 1700-1900* (Praha: Nakladatelství Lidové noviny, 2008).
- Stephen Kinzer, *Overthrow: America's Century of Regime Change from Hawaii to Iraq* (New York: Times Books, 2006).
- Walter LaFeber, *The New Empire: An Interpretation of American Expansion, 1860-1898* (Ithaca: Cornell University Press, 1998).
- Liliuokalani, *Hawaii's Story by Hawaii's Queen* (Honolulu: Mutual Publishing, 2012).
- George B. Tindall a David E. Shi, *Dějiny Spojených států amerických* (Praha: Nakladatelství Lidové noviny, 2008).

Elektronicky získané knihy a dokumenty:

- Grover Cleveland, „Cleveland's Withdrawal of Hawaii Annexation Treaty“, 18. prosince 1893, <http://www.ebscohost.com> (staženo 24. března 2013).
- Benjamin Harrison, „President Benjamin Harrison's message on the Annexation of Hawaii“, 15. února 1893, <http://www.ebscohost.com> (staženo 24. března 2013).
- Sumner J. La Croix a Christopher Grandy, „The Political Instability of Reciprocal Trade and the Overthrow of the Hawaiian Kingdom“, *The Journal of Economic History* 57, č. 1 (březen 1997), <http://www.jstor.org> (staženo 5. června 2013).
- „The Executive Documents of the House of Representatives for the Third Session of the Fifty-Third Congress (1894 – 1895), Appendix II, Foreign Relations of the United States (1894): Affairs in Hawaii“, <http://libweb.hawaii.edu/digicoll/annexation/blount.html> (staženo 5. června 2013).

Podpis studenta a datum

Schváleno	Datum	Podpis
Vedoucí bakalářského semináře		
Garant oboru		

Obsah

ÚVOD.....	2
1. HISTORICKÝ ÚVOD	5
1.1. Přehled událostí od objevení Havaje po nástup krále Kalakauly	5
2. CESTA K PŘEV RATU MONARCHIE.....	8
2.1. Kalakauova vláda	8
2.1.1. <i>Reciproční smlouva.....</i>	8
2.1.2. <i>Nárůst „misionářské“ moci a obnovení reciproční smlouvy.....</i>	10
2.1.3. <i>„Bajonetová“ ústava</i>	12
2.1.4. <i>Snahy o Kalakauovo sesazení a pokus o revoluci.....</i>	14
2.1.5. <i>McKinleyho tarif.....</i>	16
2.2. Liliuokalanina vláda	17
2.2.1. <i>Královnin nástup na trůn.....</i>	18
2.2.2. <i>Hrozba převratu a královnina snaha o novou ústavu.....</i>	20
3. OD PŘEV RATU K ANEXI	24
3.1. Převrat a Prozatímní vláda	24
3.1.1. <i>Reakce prezidenta Harrisona</i>	26
3.1.2. <i>Reakce prezidenta Clevelanda.....</i>	27
3.2. Havajská republika	30
3.2.1. <i>Kontrarevoluce a Liliuokalanino uvěznění.....</i>	31
3.2.2. <i>Vláda prezidenta McKinleyho.....</i>	33
ZÁVĚR.....	36
SUMMARY	38
SEZNAM POUŽITÉ LITERATURY.....	41

Úvod

Havajsko-americké vztahy prošly v průběhu 19. století zásadním vývojem. Spojené státy si začaly svůj vliv na ostrovech upevňovat již od příjezdu prvních protestantských misionářů roku 1820. Ovšem kromě Spojených států začaly svůj vliv na ostrovech uplatňovat i jiné mocnosti, zejména Velká Británie a Francie. Obě tyto země se pokusily ohrozit havajskou suverenitu, což bylo proti zájmům Spojených států. Aby podobnému ohrožení svých zájmů Spojené státy zabránily, rozhodly se rozšířit svůj ekonomický vliv na ostrovech pomocí recipročních dohod.

S uzavřením recipročních dohod začaly Havajské ostrovy ztrácet suverenitu, výměnou za bezcelní dovoz havajského cukru do Spojených států. Tím začala narůstat moc havajským cukrovým plantážníkům, kteří většinou byli amerického původu. Američtí plantážníci na Havaji požadovali politickou moc, které dosáhli „bajonetovou“ ústavou.

Havajská ekonomika se tedy přeorientovala na export cukru do Spojených států a tím byla velmi zranitelná. Její zranitelnost se projevila v roce 1890 schválením McKinleyho celního sazebníku, který zrušil havajskou výhodu bezcelního dovozu. Ekonomika ostrovů se ocitla v krizi a američtí plantážníci na Havaji viděli z krize jediné možné východisko – připojení ke Spojeným státům.

S nástupem královny Liliuokalani se sice ekonomická situace zlepšila, ale zároveň byla ohrožena moc amerických plantážníků. Královnin pokus vyhlásit novou ústavu na počátku roku 1893 zapříčinil následný převrat, díky kterému se k moci dostala Prozatímní vláda a okamžitě požádala o připojení ke Spojeným státům americkým.

Zkoumání role Spojených států v havajském převratu je i v současné době poměrně aktuální. Kongres Spojených států se totiž v roce 1993 oficiálně omluvil Havajanům za převrat, který o sto let dříve provedli američtí občané. Navíc od poloviny 20. století stále vzrůstá podpora havajskému hnutí Havajská suverenita, jehož cílem je dosáhnout jisté formy autonomie.

Tato práce odpoví na výzkumnou otázku, jakou roli sehráli Spojené státy americké a jejich občané ve výše zmíněném převratu. Na chronologickém pozadí událostí zhodnotí některé kroky amerických vládních představitelů a amerických obyvatel Havaje, které vyústily v převrat královny Liliuokalani a v anexi Spojenými státy pět let poté. Kvůli neobjektivnosti iniciátorů převratu, která byla potvrzena v Blountově zprávě z roku 1893, je práce zpracovávána převážně z havajského pohledu.

Hypotézou této práce je, že přístup Republikánů i Demokratů k anexi Havaje se lišil. Tehdejší republikánská strana Spojených států byla imperiálně laděná, a získání havajských ostrovů by byl velmi strategický. Na druhou stranu Demokráté se zasazovali o politiku izolacionismu a s anexemi nesouhlasili. Pro americké občany Havaje by připojení ke Spojeným státům bylo přínosné, protože jejich vliv by značně narostl.

Tato práce využívá analytických postupů při zkoumání událostí souvisejících s převratem na Havaji v roce 1893, ve kterých se projevila role Spojených států amerických nebo jejich občanů.

Práci je rozdělena na tři kapitoly. V první kapitole je popsán historický úvod k havajsko-americkým vztahům, který končí nástupem krále Kalakauy v roce 1874. Druhá kapitola se zaměřuje na období od Kalakauova nástupu na trůn až po převrat v roce 1893. Kapitola je rozdělena na dvě podkapitoly podle období vlád Kalakauy a Liliuokalani. Událostem po převratu se věnuje třetí kapitola, která je rozdělena na dvě podkapitoly. V první podkapitole je popsán převrat a následné období, kdy byla u moci Prozatímní vláda. Druhá podkapitola se zabývá vývojem událostí od vyhlášení republiky v roce 1894 až po konečnou anexi v roce 1898.

Pro tuto práci je použita primární i sekundární literatura. Jedním z pramenů jsou paměti detronizované Liliuokalani *Hawaii's Story by Hawaii's Queen*. Liliuokalani tuto knihu psala v letech 1897 – 1898, před dokončením havajské anexe Spojenými státy. Liliuokalani používá takové slovní obraty, aby ukázala svou lásku k havajskému lidu, a veškerou vinu za převrat shazuje na americké obyvatele Havaje. Účelovost knihy potvrzuje i fakt, že se vyhýbá popisu některých situací, které, dohledané v jiných zdrojích, poukazují na Liliuokalaniny stinné stránky. Jelikož je kniha určena především pro obyvatelstvo Spojených států, nepoužívá bývalá královna pro americké anexionisty hanlivých výrazů, ale označuje jako „misionáři“ (s uvozovkami). Liliuokalani si totiž nechtěla Američany rozhněvat, protože v době prvního vydání knihy stále věřila, že existovala možnost její restaurace.

Druhým pramenem, který posloužil této práci k prozkoumání názorů amerických anexionistů, jsou *Executive Documents of the House of Representatives for the Third Session of the Fifty-Third Congress (1894 – 1895)*. Zde je publikována korespondence amerických vládních činitelů, která sloužila k potvrzení či vyvrácení některých tvrzení, které napsala ve svých pamětech Liliuokalani. Právě soukromá korespondence je pro zkoumání role jednotlivých amerických úředníků důležitá. Anekdotní tendence v některých zprávách jsou velice zřejmé, proto musely být kriticky zhodnoceny.

Dalším pramenem jsou novinové články *New York Times*, získané pomocí online archivu těchto novin. Články nastiňují náladu americké veřejnosti ke konkrétním událostem, které byly pro vývoj dění na Havaji důležité. Neobjektivnost těchto článků je samozřejmá a podle toho byly také hodnoceny.

Práce využívá informace i ze sekundární literatury. Stěžejním dílem pro tuto práci byla Liliuokalanina biografie Heleny G. Allen *The Betrayal of Liliuokalani: Last Queen of Hawaii 1838 – 1917*. Liliuokalanina adoptivní dcera krátce před svojí smrtí v roce 1979 svědčila příběh své adoptivní matky právě autorce této knihy. Dílo Heleny G. Allen je proloženo mnoha odkazy na jiné historické zdroje a práce, aby tím podpořila některá tvrzení. I tak je však důležité brát dílo jako takové, které se snaží ukázat nespravedlnost převratu a které se snaží vzbudit v Havajanech zájem o havajskou historii a tradice.

Dalším dílem pro tuto práci byla kniha Stephena Kinzera z roku 2006 nazvaná *Overthrow: America's Century of Regime Change from Hawaii to Iraq*. V této knize, jak již název napovídá, se autor soustředí na převraty cizích vlád, způsobené americkou vládou. Prvním takovým převratem byla podle Kinzera právě událost na Havaji v roce 1893. Kinzerův rozsáhlý poznámkový aparát, odkazující na odbornou literaturu, činí z jeho díla relevantní zdroj pro účely mé práce.

V práci je používáno označení „Američan“ pouze ve smyslu občana Spojených států amerických. „Misionáři“ jsou psáni s uvozovkami, aby se odlišili původní misionáři od jejich potomků. Původní misionáři chtěli rozšířit křesťanství na Havaji a zlepšit životní úroveň místních obyvatel. Na druhou stranu jejich potomci se již pouze snažili využít Havajanů a jejich země ke svému prospěchu.

1. Historický úvod

1.1. Přehled událostí od objevení Havaje po nástup krále

Kalakaau

Havajské ostrovy byly objeveny kapitánem Jamesem Cookem 18. ledna roku 1778. Cook se svými námořníky zanesl na ostrovy různé druhy nemocí, které způsobily pomalé vymírání původního obyvatelstva. Král Kalakaua v roce 1887 tvrdil, že počet domorodých Havajanů klesl od Cookova příjezdu na desetinu.¹

Prvními cizinci, kteří se usadili na havajských ostrovech, byli misionáři. Američtí misionáři plánovali misi od roku 1809, ale na Havaj připluli až 4. dubna 1820 a zaplnili tím náboženské vakuum, které vzniklo poté, co byli vyhnáni původní pohanští kněží. Spousta Havajanů se po příjezdu misionářů stáhla do ústraní a pokračovala v uctívání svých bohů. První zahraniční vztahy Havajského království se Spojenými státy se datují od 19. září 1820, kdy byl agentem Spojených států pro obchod a námořníky na Havaji jmenován John C. Jones. Jones také uzavřel na konci roku 1826 s havajským králem smlouvu o přátelství, obchodu a navigaci.²

Od roku 1827 začali na ostrovy přijíždět i katoličtí misionáři. Již usazení kalvíniští misionáři a s nimi spojení vysoce postavení havajští konvertité byli s katolickou přítomností nespokojeni. Katoličtí misionáři začali získávat vliv, zejména mezi níže postavenými Havajany. Náboženské spory chtěl král Kamehameha III. vyřešit tím, že v roce 1837 za podpory amerických protestantských misionářů vydal nařízení odmítající katolické náboženství. Toto nařízení zakazovalo nejen vyučování katolického náboženství, ale i přistávání lodí, vezoucích katolické misionáře. Kamehamehovo nařízení vyvolalo odpor Francie, tradičního ochránce katolicismu. Francie vyslala kapitána Laplace, aby na Havaji proti diskriminaci katolíků zasáhl. Laplace požadoval po králi zastavení pronásledování katolíků, prohlášení katolicismu za svobodné náboženství,

¹ Helena G. Allen, *The Betrayal of Liliuokalani: Last Queen of Hawaii 1838 – 1917* (Honolulu: Mutual Publishing, 2010), 401.

Stephen Kinzer, *Overthrow: America's Century of Regime Change from Hawaii to Iraq* (New York: Times Books, 2006), 11.

² Allen, *The Betrayal of Liliuokalani*, 25 – 26.

Hiram Bingham, *Residence of Twenty-One Years in the Sandwich Islands* (Hartford: Hezekiah Huntington, 1847), 85, <http://www.ebscohost.com> (staženo 25. dubna 2014).

„The Executive Documents of the House of Representatives for the Third Session of the Fifty-Third Congress (1894 – 1895), Appendix II, Foreign Relations of the United States (1894): Affairs in Hawaii“: 8, <http://libweb.hawaii.edu/digicoll/annexation/blount.html> (staženo 5. června 2013).

místo pro katolický kostel, 20 tisíc amerických dolarů odškodného a příznivé clo. Pod hrozbou války s Francií nakonec s těmito požadavky v roce 1839 Kamehameha III. souhlasil.³

Způsob, jakým Francie dosáhla v letech 1837 – 1839 svých požadavků, inspiroval na počátku roku 1843 Angličany, sídlící na Havaji, k podobnému kroku. Nový britský konzul nebyl havajským králem uznán a tak zažádal britské námořnictvo o ochranu britského majetku a osob. K prošetření problému byl vyslán kapitán lord Paulet, který si brzy uvědomil zranitelnost ostrovů. Paulet využil francouzského příkladu a požadoval podobné výhody, jaké vyjednal Laplace. Král Kamehameha III. požádal o pomoc francouzského vyslance a americké obyvatele Havaje, všichni však odmítli. Král prohlásil, že tedy zemi předá Britům. Paulet však požadoval formální předání země, což král učinil. Když se Admirál Thomas, který Pauleta na Havaj vyslal, dozvěděl o Pauletově činu, odcestoval do Honolulu, kam dorazil v červenci 1843, téměř půl roku po převratu. Thomas navrhl pro Británii obdobné obchodní podmínky, jako měla Francie, a navrátil vládu do rukou Kamehamehy III.⁴

Britská a francouzská vláda společně souhlasily 28. listopadu 1843, že uznají nezávislost havajského souostroví a slíbily, že se nikdy nepokusí o zisk jakékoli části této země. Spojené státy podobný závazek odmítly, protože na konci roku 1842 byla nezávislost havajských ostrovů oficiálně uznána americkým ministrem zahraničí Danielem Websterem. Havajské ostrovy byly Websterem v rámci Monroeovy doktríny zařazeny do americké sféry vlivu. Na Havaj měl být vyslán diplomatický úředník, kterým byl v březnu 1843 jmenován George Brown. Od té doby bylo na Havaji aktivní oficiální hnutí „mírového připojení“ ke Spojeným státům, čemuž se byl havajský král ochotný poddat. Rodinní příslušníci Kamehamehy III. se pokoušeli krále od tohoto záměru odradit, což se jim nakonec za pomoci britského a francouzského vyslance podařilo.⁵

Předmět anexe však nebyl Spojenými státy ani samotným Kamehamehou III. opuštěn. Nástupce Daniela Webstera v pozici amerického ministra zahraničí William L. Marcy pověřil v dubnu 1854 nového vyslance na Havaji, aby vyjednal anekční smlouvu. Král s touto smlouvou souhlasil, avšak nestihl jí podepsat, protože brzy na to zemřel.

³ Allen, *The Betrayal of Liliuokalani*, 44 – 45.

„The Executive Documents“: 9.

⁴ Allen, *The Betrayal of Liliuokalani*, 56 – 60.

„The Executive Documents“: 9.

⁵ *Ibid.*, 10 – 11, 18.

Allen, *The Betrayal of Liliuokalani*, 74 – 78.

Novým havajským králem se v únoru 1855 stal Kamehameha IV., který byl proti jakékoli anexi, a tak bylo od smlouvy upuštěno.⁶

Od druhé poloviny 50. let 19. století se Spojené státy a havajská vláda snažily vyjednat reciproční smlouvu, avšak smlouva byla vždy zamítnuta americkým Senátem. Nicméně snahy o anexi byly ve Spojených státech stále aktuální. V roce 1871 napsal americký vyslanec Pierce dopis ministru zahraničí Hamiltonu Fishovi, ve kterém navrhoval anexi ostrovů. Dle Pierce bylo politickým osudem Havaje stát se součástí Unie a většina Havajanů s anexí souhlasila. Dále Pierce předpovídal politickou krizi, způsobenou blížící se smrtí nemocného krále Kamehamehy V., která měla být ideální příležitostí pro Spojené státy k anexi ostrovů. Anexe byla zapotřebí kvůli budoucímu významu pro obchod s východní Asíí. Kamehameha V. zemřel na konci roku 1872 a Havajané si zvolili za svého panovníka Lunalila. Král Lunalilo do své vlády jmenoval téměř výhradně Američany a tak se obnovily i na Havaji anekční tendence. Spojené státy vyslaly tajnou misi na prozkoumání využitelnosti havajských přístavů a Perlové zátoky pro vojenské účely. Výměnou za odstoupení Perlové zátoky měli Havajané získat reciproční smlouvu. Aniž by však Lunalilo cokoli vyjednal, onemocněl a zemřel na počátku února 1874. S ním vymřela dynastie Kamehamehů a Havajané si museli zvolit nového panovníka.⁷

⁶ „The Executive Documents“: 14.

⁷ „The Executive Documents“: 6, 14 – 16.
Allen, *The Betrayal of Liliuokalani*, 129 – 133.

2. Cesta k převratu monarchie

2.1. Kalakauova vláda

Zvolením krále Kalakauy 12. února roku 1874 nastoupila na trůn nová dynastie „Keawe-a-Heulu“. Ve volbě zvítězil nad královnou Emmou, vdovou po jednom z předchozích panovníků Kamehamehovi IV., jejíž sympatizanti se okamžitě po volbě začali bouřit v havajském hlavním městě Honolulu.⁸

Havajská policie se velmi často přidávala na stranu vzbouřenců a nezvládala tak situaci uklidnit. V reakci na to požádal král amerického vyslance Henryho A. Pierce, aby rozkázal jednotkám z lodí Tuscarora a Portsmouth vylodit se. Důvodem měla být pomoc vládě obnovit pořádek a ochránit majetek a životy všech obyvatel Honolulu. Pierce však z počátku vojenský zásah odmítal, ale nakonec s vyloděním svolil. Na pomoc městu se také vylodily jednotky z britské lodi Tenedos, které ovšem byly k vylodění vyzvány havajskou vládou až zpětně. Zahraniční vojáci následně rozehnali bouřící se dav a poté hlídali klíčová místa ve městě.⁹

Výše zmíněné svolení amerického vyslance Henryho A. Pierce bylo často citováno jako precedent pro akt jednoho z jeho následovníků, Johna L. Stevense. S tím však králova sestra Liliuokalani ve svých pamětech nesouhlasila, jelikož v prvním případě byl zásah jednotek z cizích válečných lodí písemně vyžádán králem, guvernérem Oahu a ministrem zahraničí, a také byl zásah na ochranu a podporu vlády před neloajálním davem. Oproti tomu čin amerického vyslance Stevense v roce 1893 nebyl důsledkem žádosti právoplatné vlády, která naopak proti tomu protestovala.

2.1.1. Reciproční smlouva

Ve 40. a 50. letech 19. století byly hlavním zdrojem příjmů pro havajské ostrovy velrybářské lodě, které kotvily v místních přístavech. Export pozdějšího hlavního vývozního artiklu cukru představoval ještě v roce 1840 stejné množství jako vývoz kůží. V roce 1853 byla rozloha cukrových plantáží 2 750 akrů, v porovnání se čtyřmi tisíci akry půdy, určené na pěstování tara (kolokázie jedlé). Nárůst západoamerického trhu motivoval havajské pěstitele cukrové třtiny k rozšíření dovozu do Spojených států.

⁸ Liliuokalani, *Hawaii's Story by Hawaii's Queen* (Honolulu: Mutual Publishing, 2012), 45, 105.

⁹ *Ibid.*, 46 – 48.

„The Executive Documents“: 20.
Liliuokalani, *Hawaii's Story*, 48.

Problémem však bylo americké dovozní clo, které se mezi lety 1850 až 1870 pohybovalo od 20 do 42 procent.¹⁰

Právě zrušení dovozního cla bylo předmětem vzájemných obchodních dohod, kterých dosáhli havajští a američtí představitelé v letech 1855 a 1867. Americký Senát však tyto dohody v obou případech zamítl. Dohody zajišťovaly bezcelní dovoz konkrétního havajského zboží do Spojených států výměnou za bezcelní dovoz konkrétního amerického zboží na Havaj. V roce 1855 s dohodou nesouhlasili cukroví plantážníci z Louisiany a vyjednávání nové dohody bylo přerušeno občanskou válkou. Právě americká občanská válka zvýšila poptávku po havajském cukru a tím se havajský cukrový export do Spojených států navýšil. Další pokus o reciproční dohodu ztroskotal v roce 1867, protože se senátoři báli ztráty celních výnosů z dovozu. Mezi odpůrci dohody byla i skupina amerických politiků, usilující o anexi Havaje, která tvrdila, že dohoda by zasáhla do jejich plánu v podobě připojení ostrovů ke Spojeným státům. Zastánci dohody ale oponovali, protože podle nich právě dohoda byla předstupněm anexe.¹¹

Boj o trůn v roce 1874 Kalakaua vyhrál, a to i za pomoci cukrových plantážníků. Aby si zajistil plantážnickou podporu, rozhodl se vyjednat plantážníky kýženou reciproční smlouvu se Spojenými státy a za tímto účelem odcestoval do Kalifornie. Havajští plantážníci argumentovali tím, že nebude-li reciproční smlouva se Spojenými státy uzavřena, Havajské ostrovy zbankrotují. Americká vláda reciproční smlouvu prosazovala, aby navázala bližší vztahy s Havají, a také proto, aby zabránila cizím vládám využít ostrovy nejen strategicky, ale i ekonomicky. Ačkoli měl americký kapitál monopol na havajský cukr, britský vliv zde byl stále značný, jelikož téměř třetina havajského cukru se vyvážela do britských kolonií. Spojené státy provedly tajné průzkumy využitelnosti havajských přístavů a zejména projevíly zájem o Perlový záliv. Aby dohoda americkým Senátem prošla, byla k ní přidána doložka, která králi zakazovala pronajmout nebo prodat „přístav nebo jiné území pod jeho nadvládou“ kterékoli zahraniční vládě po dobu platnosti dohody. Zároveň bylo havajské vládě zakázáno uzavřít obdobnou reciproční smlouvu s jinou zemí. Americké i havajské

¹⁰ Sumner J. La Croix a Christopher Grandy, „The Political Instability of Reciprocal Trade and the Overthrow of the Hawaiian Kingdom“, *The Journal of Economic History* 57, č. 1 (březen 1997): 163 – 165, <http://www.jstor.org> (staženo 5. června 2013).

¹¹ Ibid.: 165 – 167.

zájmy uzavřít dohodu vyústily v její podepsání v červnu 1875, avšak v platnost vešla až o rok později v září 1876.¹²

Havajské ostrovy se tak „spojily se Spojenými státy ocelovými pouty“. Vývoz havajského zboží, převážně cukru, do Spojených států představoval 95 % veškerého havajského exportu, naopak Spojené státy měly 75% podíl na havajském dovozu. Na havajských ostrovech se našli i tací, kteří proti smlouvě protestovali, protože podle nich narušovala suverenitu Havaje. Mezi odpůrci smlouvy byla i pozdější královna Liliuokalani, která však otevřeně svému bratrovi oponovat nemohla, protože by byla prohlášena za zrádkyni. Podle Stephena Kinzera v roce 1898 téměř všichni Havajané souhlasili s tím, že právě reciproční smlouva byla prvním krokem k převratu a následně i k anexi Spojenými státy.¹³

2.1.2. Nárůst „misionářské“ moci a obnovení reciproční smlouvy

Pro Liliuokalani byl důležitým mezníkem 10. duben roku 1877, kdy po smrti svého mladšího bratra byla jmenována právoplatným dědicem trůnu. Již jako následnice trůnu podnikla svoji první cestu do Spojených států na počátku roku 1878. Manžel Liliuokalani generál Dominis byl v té době guvernérem Oahu, královským komorním a zvláštním zmocněncem pro správu korunních pozemků. Ve dvou posledně jmenovaných funkcích měl být nahrazen potomkem misionářů Američanem Charlesem H. Juddem. Protože byla budoucí královna velmi oblíbená mezi havajským lidem, obával se Kalakaua její reakce a rozhodl se celou věc s ní prodiskutovat. Liliuokalani protestovala proti tomu, aby byl její manžel zbavený výše uvedených funkcí. Argumentovala tím, že Judd hlasoval proti Kalakauovi při volbě nástupnictví a že její manžel byl královi vždy věrný. Kalakaua tedy upustil od svého záměru a nejen že ponechal generála Dominise ve funkci guvernéra Oahu, ale na žádost Liliuokalani jej jmenoval i guvernérem ostrovů Kauai a Maui.¹⁴

¹² Walter LaFeber, *The New Empire: An Interpretation of American Expansion, 1860-1898* (Ithaca: Cornell University Press, 1998), 35.

Allen, *The Betrayal of Liliuokalani*, 211.

La Croix a Grandy, „The Political Instability“: 167 – 169.

„The Executive Documents“: 164, 168.

¹³ Robert Kagan, *Nebezpečný národ. sv. 1., Zahraniční politika USA 1700-1900* (Praha: Nakladatelství Lidové noviny, 2008), 361.

Liliuokalani, *Hawaii's Story*, 54 – 55.

Kinzer, *Overthrow*, 14.

¹⁴ Allen, *The Betrayal of Liliuokalani*, 147 – 148.

Liliuokalani, *Hawaii's Story*, 52 – 65.

Na počátku roku 1881 odcestoval král Kalakaua na cestu kolem světa, aby přivedl levnou pracovní sílu na cukrové plantáže. Obyvatelé Havaje nehavajského původu, kteří byli nazýváni *haole*, zejména plantážníci, chtěli levnou čínskou pracovní sílu na své plantáže, nechtěli již však Číňany v havajských městech jako možnou obchodní konkurenci. Brzy vzrostl strach, že se na havajské ostrovy stěhuje příliš mnoho Číňanů, a tak tedy na nátlak *haole* bylo zavedeno omezení na čínskou imigraci. Během královy cesty měla Liliuokalani vládnout jako regentka, ale ve skutečnosti měla pouze stát v čele regentské vlády. Králova sestra s touto navrhovanou pozicí nesouhlasila, protože by podle ní její role jakožto regentky byla zbytečná, ve skutečnosti by vládla regentská rada. Kalakaua své sestře ustoupil a Liliuokalani byla samotnou regentkou od 20. ledna 1881. Liliuokalanina regentská vláda byla i přes epidemii neštovic populární jak u domorodců, tak i u cizinců. Král se ze své cesty vrátil 29. října 1881 poté, co navštívil Spojené státy, Japonsko, Čínu, Siam, Indii a nakonec také Evropu, a přivedl s sebou mnoho evropských pracovníků na cukrové plantáže.¹⁵

Výše uvedené příklady dokazují, že Liliuokalani měla na svého bratra velký vliv. Kalakaua si byl vědom jak jejího vlivu, tak i Liliuokalaniny oblíbenosti u Havajanů a začal se obávat zrady ze strany své sestry.

Protože byla reciproční smlouva z roku 1875 uzavřená na sedm let, v roce 1883 se začaly objevovat snahy o její obnovení. Havajská ekonomika se orientovala na pěstování cukrové třtiny a tak se stala závislou jak na reciproční smlouvě, tak i na Spojených státech. Někteří havajští političtí představitelé si byli tohoto problému vědomi a varovali před znovu uzavřením smlouvy. Věděli, že pokud by se smlouva obnovila a po jejím vypršení by jí Spojené státy neprodloužili, ocitla by se následně havajská ekonomika v krizi. Důsledkem by pak byla snaha havajských plantážníků o připojení Havaje ke Spojeným státům, protože jen tak by si plantážníci zajistili bezcelní dovoz do Spojených států. Cukroví plantážníci z Louisiany se pokusili obnovení reciproční dohody zablokovat, a tak havajští plantážníci donutili krále Kalakauu, aby nabídl cokoli výměnou za obnovení reciproční smlouvy. Američané požadovali udělení výhradního práva na vstup do ústí Perlové řeky na ostrově Oahu, kde by mohli založit

¹⁵ Allen, *The Betrayal of Liliuokalani*, 212.
Liliuokalani, *Hawaii's Story*, 75 – 78.
Allen, *The Betrayal of Liliuokalani*, 159, 212.

uhelnou a opravnou stanicí pro americká plavidla. Král Kalakaua podepsání takové smlouvy odmítal, avšak američtí plantážníci a obchodníci chtěli prosadit své zájmy.¹⁶

Kalakaua vyslal svou sestru v dubnu roku 1887 na cestu do Londýna na oslavy výročí padesáti let vlády britské královny Viktorie. Učinil tak i kvůli tomu, že se o Liliuokalani mluvilo jako o zrádkyni a král se jí obával, protože u většiny Havajanů byla oblíbenější než samotný král. Na své cestě do Velké Británie se budoucí královna setkala ve Washingtonu s prezidentem Clevelandem, se kterým navázala přátelství. Po svém příjezdu do Londýna se Liliuokalani setkala s tehdejší britským předsedou vlády Salisburym, bývalým (i budoucím) předsedou vlády Gladstonem, a nakonec také s královnou Viktorií. Při návratu ze zahradní slavnosti s královskou rodinou byla Liliuokalani informována o revolučním hnutí na Havaji, kterého se účastnili lidé amerického nebo jiného cizího původu. Revoluci, která vyústila v novou ústavu, se věnuji v následující části práce.¹⁷

Po urychlené cestě zpět dorazila Liliuokalani 26. června 1887 na Havaj, kde jí přivítal nový kabinet, který byl kompletně tvořen cizinci, v čele s ministrem vnitra Lorrinem A. Thurstonem. Potomek misionářů Američan Thurston byl zastáncem připojení ke Spojeným státům. Ačkoli mluvil plyně havajsky, jeho rétorika nebyla oblíbená ani mezi domorodci, ani mezi cizinci. Dokonce v červnu 1886 byl havajskými novinami označen za nebezpečného a jeho činnost měla být pozastavena. Nebezpečnost Thurstona se projevila v následujících letech.¹⁸

2.1.3. „Bajonetová“ ústava

Havajští vládci již od prvních příjezdů amerických přistěhovalců vítali jejich rady a dávali jim zastoupení ve svých vládách. Avšak čím více Američané bohatli, tím více rostla jejich touha po moci a začali plánovat, jak jí posílit. Cukroví plantážníci, „misionářští“ vlastníci obchodů a další založili ke konci 80. let 19. století tajnou politickou organizaci, kterou nazvali Havajská liga. Jejím cílem bylo podle Liliuokalani podryvat zájmy jiných, zvláště pak koruny. Tito cizinci věřili v nezpůsobnost Havajanů spravovat své vlastní ostrovy řádně a bezpečně. Většina z členů této organizace byla potomky prvních amerických misionářů. Havajská liga se již od svého počátku štěpila

¹⁶ LaFeber, *The New Empire*, 53 – 54.

La Croix a Grandy, „The Political Instability“: 173 – 181.

„The Executive Documents“: 23.

¹⁷ Liliuokalani, *Hawaii's Story*, 116 – 173.

Allen, *The Betrayal of Liliuokalani*, 195.

¹⁸ Liliuokalani, *Hawaii's Story*, 175 – 177.

Allen, *The Betrayal of Liliuokalani*, 174.

na dvě frakce. První z nich byli radikálové, kteří chtěli svrhnout monarchii a připojit Havajské ostrovy ke Spojeným státům, mezi něž patřil již zmíněný Lorrin A. Thurston. Druhou frakcí byli konzervativci, kteří chtěli, aby Havaj zůstala monarchií, ale s omezenou panovnickou mocí. Mezi konzervativce patřil Sanford B. Dole, právník z misionářské rodiny, který se v roce 1894 stal prezidentem Havajské republiky.¹⁹

Misionářská strana, jejíž členové byli často členy Havajské ligy, tajně vypracovala plány na převrat a 30. června 1887 svolala veřejné setkání, na kterém donutila krále, aby rozpustil kabinet a podepsal jimi připravenou ústavu. Kalakaua tak učinil pod nátlakem, ale ústava nebyla nikdy ratifikována. Liliuokalani ve svých pamětech odůvodňuje jeho podepsání tím, že našel mezi svými přáteli zrádce a tak nevěděl, komu může věřit. Král ale věděl, že je sledován a že kdyby nepodepsal, tak by byl zavražděn. O jeho zavraždění se Misionářská strana pokusila, avšak neúspěšně, a tak její členové provedli převrat. Dalším, zřejmě hlavním důvodem králova podepsání, byla vzpoura a ozbrojený pochod zbrojních společností, kvůli kterým si ústava vysloužila název „bajonetová“. Dav, tvořený převážně Misionářskou stranou, zatkl bývalého králova premiéra Gibsona a jeho zetě, kteří byli vyslýcháni a 5. července vypovězeni do San Francisca, kde také bývalý premiér zemřel.²⁰

„Bajonetová“ ústava zbavila krále veškeré moci a podle Liliuokalani se z něj stala „loutka v rukou Misionářské strany“. Podle této ústavy již nemohl král odvolat svůj kabinet, mohl tak učinit pouze zákonodárny sbor a to podle později často uplatňovaného požadavku důvěry. Královské veto mohlo být zákonodárným sborem anulováno. Zákonodárny sbor se měl skládat z 24 reprezentantů a stejného počtu šlechticů. Šlechtic byl původně volen panovníkem, nyní mohl být šlechticem zvolen takový občan Havaje, který ostrovy obýval nejméně tři roky, vlastnil zdanitelný majetek ve výši tří tisíc dolarů a měl roční příjem minimálně 600 dolarů. Stejně podmínky panovaly i pro potenciální voliče šlechticů. V neposlední řadě bylo rozšířeno volební právo na všechny obyvatele amerického či evropského narození, kteří příslibili věrnost ústavě. Výjimkou byli Asiaté, kterým nebylo volební právo uděleno. Ústava zaručila bohatým obyvatelům Havaje, obvykle amerického občanství nebo původu, většinu v zákonodárném sboru. Žádný Havajan totiž nemohl volit ani být zvolen do šlechtické

¹⁹ Liliuokalani, *Hawaii's Story*, 177 – 178.
Allen, *The Betrayal of Liliuokalani*, 142, 214.

²⁰ Liliuokalani, *Hawaii's Story*, 177 – 184.
Allen, *The Betrayal of Liliuokalani*, 214.

části sboru. Spolu s dalšími pravomocemi se právě Američané stali faktickými vládci ostrovů.²¹

2.1.4. Snahy o Kalakauovo sesazení a pokus o revoluci

Již pod „bajonetovou“ ústavou byl Kalakaua 26. září 1887 donucen podepsat novou reciproční smlouvu, s dodatkem o pronájmu ústí Perlové řeky Spojeným státům na osm let. V tomto rozhodnutí se Liliuokalani názorově rozešla se svým bratrem, avšak na králově rozhodnutí nic nezměnila. Kvůli obnovení reciproční smlouvy a zisku Pearl Harboru Spojenými státy se začala o své pozice na ostrovech obávat Velká Británie. V prosinci roku 1887 vyzval tehdejší britský předseda vlády a ministr zahraničí lord Salisbury Spojené státy, aby spolu s Anglií a Německem garantovaly neutralitu a rovný přístup k havajským přístavům. Americký ministr zahraničí Bayard návrh odmítl a ujistil britské představitele, že vzájemné britsko-havajské smlouvy nebudou reciproční dohodou ohroženy a americké výhody v podobě Pearl Harboru zaniknou se zánikem dohody.²²

Příslušníci Misionářské strany se však nespokojili s novou ústavou, a snažili si připravit své pozice na okamžik nástupu Liliuokalani na trůn. Pár dní před koncem roku 1887 byla Liliuokalani dotázána vyslancem Misionářské strany, zda by přijala trůn, pokud by byl současný král detronizován. Liliuokalani tuto nabídku odmítla. Návrh se opakoval později, kdy za Liliuokalani přišel William R. Castle, potomek misionářů a člen Havajské ligy, s návrhem, že pokud Liliuokalani nastoupí na bratrovo místo, bude mít podporu misionářů. Ačkoli Liliuokalani nikdy pomoc misionářům neodmítala, naopak je často finančně podporovala v misijní činnosti, v tomto případě „misionářský“ návrh odmítla, jak uvedla ve svých pamětech. Avšak podle Heleny G. Allen byla ochotna na nabídky trůnu přistoupit, abdikoval-li by Kalakaua z vlastní iniciativy. Dokonce svému bratrovi Liliuokalani nepřímou navrhla, aby na rok abdikoval a až by se napjatá situace v zemi uklidnila, mohl by se znovu ujmout vlády. Kalakaua začal znovu svoji sestru podezírat ze zrádovství.²³

²¹ „Hawaii’s New Constitution“, *The New York Times*, 9. srpna 1887, <http://query.nytimes.com/mem/archive-free/pdf?res=FB0E10F93F5413738DDDA00894D0405B8784F0D3> (staženo 4. 5. 2014). „The Executive Documents“: 485.

Allen, *The Betrayal of Liliuokalani*, 214.

²² „The Executive Documents“: 24 – 25.

Allen, *The Betrayal of Liliuokalani*, 216.

Merze Tate, „Hawaii: A Symbol of Anglo-American Rapprochement“, *Political Science Quarterly* 79, č. 4 (prosinec 1964): 558, <http://www.jstor.org> (staženo 5. června 2013).

²³ Liliuokalani, *Hawaii’s Story*, 186 – 189.

Král Kalakaua měl v dubnu 1889 v plánu odcestovat do Spojených států, aby zde představil nový návrh pro užší vazby Havajských ostrovů se Spojenými státy, který měl být prospěšný zejména pro Misionářskou stranu. Liliuokalani byla dotázána, zda by po dobu královy nepřítomnosti nebyla znovu regentkou. Liliuokalani byla tento staronový post ochotná přijmout pod podmínkou, že bude vládnout sama. Králova zahraniční cesta se nakonec nekonala kvůli tření ve vládním kabinetu, kde se střetávaly radikální a umírněné názory jednotlivých členů vlády. Radikální členové vlády, v čele s Thurstonem, otevřeně urazili krále, když mu oznámili, že podle ústavy je král povinován podepsat vše, co mu bude kabinetem předloženo. Král proti tomu protestoval, a tak dal kabinet věc k přezkoumání soudu. Soudci, mezi nimiž byl mimo jiné Sanford B. Dole, vynesli rozsudek, ve kterém dávají za pravdu kabinetu, který má podle soudu veškerou moc.²⁴

Podle amerických novin se po vyhlášení „bajonetové“ ústavy ujala moci vojenská oligarchie, která s vojenskou důkladností omezovala místní zprávy. Svoboda tisku v Honolulu byla omezena, protože americké články nesměly být v havajských novinách otisknuty.²⁵

V létě 1889 přišel za Liliuokalani Robert W. Wilcox s plánem na „vysvobození krále z toho otroctví“. Wilcox byl z americko-havajské rodiny, který byl Kalakauou na radu „misionářů“ poslán studovat do Itálie, odkud se po roce 1887 vrátil. Na počátku roku 1889 se rozhodl vstoupit do politiky. Wilcox se chystal vykonat svůj plán bez králova vědomí a „byl ochoten za krále položit život“. K plánování své akce využíval jeden z Liliuokalaniných paláců, ve kterém přebýval, takže Liliuokalani mohla být podezřívána z případné spoluúčasti.²⁶

Wilcoxův pokus o revoluci se odehrál den po setkání s Liliuokalani, 30. července 1889. Povstalci přes noc obsadili budovu zbrojnice a poté i budovu vlády. K dokončení převratu pouze scházelo, aby do Wilcoxem držené budovy vlády přišel král Kalakaua a podepsal novou ústavu, se kterou byl již dříve podle Wilcoxe seznámen. Král se však neobjevil. Po celý den probíhaly boje mezi vzbouřenci a místními bezpečnostními složkami. Do bojů se kvůli ochraně amerického konzulátu zapojilo i sedmdesát příslušníků námořní pěchoty z americké lodi USS Adams, až byl

Allen, *The Betrayal of Liliuokalani*, 219.

²⁴ Liliuokalani, *Hawaii's Story*, 189 – 192.

²⁵ Allen, *The Betrayal of Liliuokalani*, 208.

²⁶ *Ibid.*, 223.

Liliuokalani, *Hawaii's Story*, 193 – 199.

nakonec Wilcox donucen se vzdát. Wilcox byl zatčen a uvězněn. Porota, složená z Havajanů jej ale po nedlouhé době osvobodila s odůvodněním, že se pokusil „pomoci králi“. Wilcox se stal pro Havajany národním hrdinou.²⁷

2.1.5. McKinleyho tarif

Misionářská strana se kvůli „bajonetové“ ústavě přeměnila v roce 1887 na Reformní stranu. Avšak spory mezi Reformisty ohledně míry závislosti na Spojených státech je v roce 1889 rozdělily. Byla vytvořena nová strana, jejíž členové se nazývali Národní reformisté. V čele této strany stál již osvobozený Robert Wilcox.²⁸

Mezitím se ve Spojených státech připravoval již od roku 1889 nový zákon, který ovlivnil dění na Havajských ostrovech. Reciproční dohoda z roku 1887 byla pro Spojené státy výhodná pouze ze strategického hlediska. Za prvních sedm let platnosti první reciproční smlouvy ztratili Američané na celních výnosech 10 milionů dolarů. Množství dováženého cukru z Havaje činilo 1 % americké spotřeby a nemohlo tak snížit ceny cukru na americkém trhu. Pro Havaj však byla reciproční smlouva výhodná, což dokazuje zvýšení hodnot vývozu havajského cukru do Spojených států. V roce 1876 činil vývoz přibližně 21 milionů liber (9 500 tun) cukru, v roce 1890 již 224,5 milionů liber (102 000 tun). Rozloha cukrových plantáží se mezi lety 1870 a 1890 více než zdesetinásobila – z 8 500 akrů na 87 016 akrů. Hodnota kapitálu v havajském cukru se navýšila z 1,4 milionu dolarů v roce 1870 na 14,7 milionu dolarů v roce 1890. Počet dělníků na cukrových plantážích vzrostl z 3 921 v roce 1872 na 20 536 v roce 1892. Nárůst počtu dělníků byl však pro Havaj problémovým, protože podíl domorodých Havajanů klesl za dvacet let o 48 %.²⁹

V roce 1890 se ve Spojených státech spolu s dalšími zákony začalo diskutovat o podobě nového celního sazebníku, který by pomohl americkým farmářům, kteří přestávali být konkurenceschopní vůči zahraničnímu dovozu. Senátor William McKinley, pozdější prezident, navrhl sazebník, který byl schválen 1. října 1890, avšak americkým farmářům příliš nepomohl. Jeho schválením se nejen zvýšila cena téměř veškerého zboží ve Spojených státech, ale také cukr, nejdůležitější havajský vývozní artikl, byl zařazen na seznam bezcelně dovážených komodit. Havajská výhoda

²⁷ „The Executive Documents“: 26.

Kagan, *Nebezpečný národ*, 361.

Allen, *The Betrayal of Liliuokalani*, 223 – 224.

Liliuokalani, *Hawaii's Story*, 200 – 201.

²⁸ Allen, *The Betrayal of Liliuokalani*, 225.

²⁹ La Croix a Grandy, „The Political Instability“: 169 – 173.

Burdekin a Laney, „Financial market reactions to the overthrow and annexation“: 131.

bezcelního dovozu byla tedy zrušena a naopak pěstitelé cukrové třtiny ve Spojených státech dostávali jako odměnu dva centy za každou vypěstovanou libru cukru. V den, kdy vstoupilo v platnost zrušení dovozních cel na cukr, padla cena cukru o 38 %. McKinleyho sazebník způsobil na Havaji problémy, před kterými někteří Havajané varovali. Havajský trh byl kvůli úplné závislosti na vývozu cukru do Spojených států otřesen. Hodnota vývozu havajského cukru během jednoho roku klesla ze 13 milionů dolarů na 10 milionů dolarů a cena havajského cukru klesla ze 100 dolarů za tunu na 60 dolarů za tunu. Američtí plantážníci na Havaji měli jedinou naději, jak zachránit své bohatství: připojením ostrovů ke Spojeným státům americkým. Nespokojenost veřejnosti se projevila i ve Spojených státech, kde právě McKinleyho sazebník byl jedním z důvodů prohry Republikánů v podzimních kongresových volbách.³⁰

2.2. Liliuokalanina vláda

Podle Heleny G. Allen existuje řada důkazů o tom, že již mezi lety 1888 až 1890 se Lorrin Thurston a další z radikálního křídla Reformní strany rozhodli učinit na Havaji převrat s vidinou připojení ostrovů ke Spojeným státům. Thurston našel spojence v americké vládě v ministru zahraničí Jamesi Blainovi. Blaine považoval ostrovy za součást Spojených států a za „klíč k americké expanzi“ do Pacifiku. Blaine se obával záměrů Velké Británie s Havají a s tím spojené případné britské anexe ostrovů. V červnu 1889 vyslal Blaine do Honolulu svého podobně imperialisticky smýšlejícího přítele Johna L. Stevense, aby zde zastával post amerického vyslance. Stevens se ukázal být vhodným spojencem pro Lorrina Thurstona.³¹

Na konci roku 1890 se král rozhodl pro další cestu do Spojených států, a jeho sestra měla být znovu regentkou. Důvodem královy zahraniční cesty bylo, kromě

³⁰ Lester H. Brune a Richard D. Burns, *Chronological History of U. S. Foreign Relations, sv. 1, 1607 – 1932* (New York: Routledge, 2003), 248.

George B. Tindall a David E. Shi, *Dějiny Spojených států amerických* (Praha: Nakladatelství Lidové noviny, 2008), 441 – 442, 454.

„The Executive Documents“: 264.

Kinzer, *Overthrow*, 15.

La Croix a Grandy, „The Political Instability“: 181 – 183.

J. S. Moore, „Tariff Reform“, *The New York Times*, 21. listopadu 1890,

<http://query.nytimes.com/mem/archive-free/pdf?res=F10614FE355F10738DDDA80A94D9415B8085F0D3> (navštíveno 4. 5. 2014).

Hugh B. Hammett, „The Cleveland Administration and Anglo-American Naval Friction in Hawaii, 1893-1894“, *Military Affairs* 40, č. 1 (únor 1976): 28, <http://www.jstor.org> (staženo 5. června 2013).

³¹ „The Executive Documents“: 6.

„John L. Stevens Is Dead“, *The New York Times*, 9. února 1895, <http://query.nytimes.com/mem/archive-free/pdf?res=FA0916F93A5416738DDDA00894DA405B8585F0D3> (navštíveno 4. 5. 2014).

Allen, *The Betrayal of Liliuokalani*, 218.

nutnosti změny prostředí, projednat s havajským vyslancem ve Washingtonu H. A. P. Carterem nově zavedený McKinleyho sazebník. Během regentství Liliuokalani bylo královně téměř denně vyhrožováno napadením královského paláce nebo jejím zavražděním, ale ani jednou se hrozby nenaplnily.³²

2.2.1. Královnin nástup na trůn

K ránu dne 29. ledna 1891 se americká loď Charleston vrátila do honolulského přístavu, avšak Kalakaua svou poslední americkou výpravu nepřežil. Admirál Brown, který zesnulého krále do Honolulu přivezl, napsal americkému vyslanci na Havaji Stevensovi v březnu 1891 dopis, ve kterém ho ujistil o umístění „náležitě informovaného velitele“ do honolulského přístavu. Tím „náležitě informovaným velitelem“ se stal zastávce havajské anexe americký kapitán Wiltse.³³

Po zprávě o královně smrti využili ministři Kalakauovy vlády Liliuokaniny slabosti a zatímco byla jmenována královnou, donutili ji složit přísahu „bajonetové“ ústavě. Po jmenování Liliuokalani královnou jí jednotliví členové kabinetu oznámili, že i po smrti Kalakauy zůstávají na svých pozicích. Setrvání ministrů na jejich pozicích si podle amerického vyslance Stevense přáli všichni důležití obchodníci ostrovů. Stevens tvrdil, že jedinou královninou šancí na zachování trůnu je „odevzdat se do rukou konzervativních a respektovaných mužů země“. Zatímco královně všichni zahraniční diplomaté gratulovali k jejímu zvolení, Stevens jí doporučil, aby se striktně držela „bajonetové“ ústavy.³⁴

Liliuokalani se však Stevensovými radami neřídila a dne 16. února 1891, den po konci více než dvoutýdenních pohřebních slavností, svolala královna kabinet. Ministru zahraničí J. A. Cumminsovi, který přišel o hodinu dříve, nabídla výměnou za jeho rezignaci guvernérství na Oahu, což Cummins odmítl. Když se sešel celý kabinet, řekla jim Liliuokalani, že aby je mohla znovu jmenovat, musí oni nejdříve rezignovat na své funkce, protože nejsou jejím kabinetem, ale kabinetem zesnulého Kalakauy. Ministři to odmítli, ale nejvyšší soud dal za pravdu královně, tedy že mandát kabinetu končí smrtí panovníka. Jednotliví členové kabinetu rezignovali a královna jejich rezignace přijala. Jak se dalo od královny čekat, jmenovala jiný kabinet, v čele se Samuelem Parkerem.

³² Liliuokalani, *Hawaii's Story*, 206 – 208.

Allen, *The Betrayal of Liliuokalani*, 232.

³³ *Ibid.*, 238.

³⁴ Liliuokalani, *Hawaii's Story*, 209 – 211.

„The Executive Documents“: 26 – 27.

Allen, *The Betrayal of Liliuokalani*, 224.

Robert W. Wilcox se poté, co mu královna odmítla dát kvůli vedoucí úloze při revoluci v roce 1889 místo ve vládě, obrátil proti ní a přidal se k jejím politickým odpůrcům. Právě Wilcoxova přítomnost v politice a spory mezi dvěma politickými stranami způsobily, že několik politiků se oddělilo jak od Národně reformní, tak od Reformní strany. Tito politici založili novou stranu, kterou nazvali Liberální. Do čela této strany se postavil sám Robert Wilcox.³⁵

Od poloviny roku 1891 přicházela ke královně spousta domorodých Havajanů s požadavky na novou ústavu a silnou monarchistickou vládu. Liliuokalani nad tím začala uvažovat, a svolala konferenci, na které se měla projednávat podoba případné nové ústavy. Před volbami do zákonodárního sboru v roce 1892 byla královně doručena řada petic požadujících novou ústavu. Tyto petice byly podepsány 6 500 registrovanými voliči z celkového počtu 9 500. Liliuokalani se tedy rozhodla vypracovat návrh nové ústavy.³⁶

Mezitím, 31. srpna 1891, byl odvolán ministr zahraničí Parker, kvůli nedostatku důvěry ze strany zákonodárního sboru. Následně bylo královně navrženo jmenovat nový kabinet, a to převážně ze členů Reformní strany. Jmenovala tedy novou vládu, jejímž hlavním cílem byla úsporná opatření kvůli ekonomické krizi, ve které se Havajské ostrovy ocitly po zavedení McKinleyho sazebníku. Díky celkovému omezení výdajů a královských prostředků se havajské ekonomice i navzdory sazebníku začalo znovu dařit.³⁷

Během října roku 1891 se konalo tajné setkání zastánců anexe, při kterém se diskutovalo o královnině tvrdohlavosti. Liliuokalani totiž stále odmítala jmenovat někoho z řad „misionářů“ na ministerský post. Bylo navrženo její sesazení s tím, že případný odpor by pomohl překonat kapitán Wiltse, velící americké lodi USS Boston.³⁸

V únoru roku 1892 proběhly volby do zákonodárního sboru. Liberálové, v čele s Wilcoxem, podnikli napříč ostrovy rozsáhlou předvolební kampaň, ve které kritizovali královnu Liliuokalani. Královnin maršál Wilson se snažil Liliuokalani přesvědčit, aby z důvodu podezřelé objednávky zbraní nechala zatknout vůdčí představitele Liberálů, což královna odmítla. Reformisté ani Národní reformisté nebyli schopni na předvolební kampaň Liberálů reagovat. Aby měli šanci ve volbách zvítězit, navrhl vůdce Reformistů

³⁵ Liliuokalani, *Hawaii's Story*, 217 – 228, 377.

Allen, *The Betrayal of Liliuokalani*, 259.

³⁶ Liliuokalani, *Hawaii's Story*, 224 – 231.

³⁷ Allen, *The Betrayal of Liliuokalani*, 258 – 259.

„The Executive Documents“: 263 – 264.

³⁸ Liliuokalani, *Hawaii's Story*, 379 – 380.

Thurston utvořit koalici s Národními reformisty, kteří ale spojení odmítli. Po nátlaku však nakonec ustoupili a s Reformisty se spojili, což zajistilo Reformní straně těsné vítězství ve volbách. Ač poražení, sloužili Liberálové zastáncům anexe jako odklon královny pozornosti od jejich snah o připojení Havaje ke Spojeným státům.³⁹

Před únorovými volbami byl v lednu 1892 založen Anekční klub. Zastánci anexe, vedeni Lorrinem Thurstonem, věřili, že připojení ke Spojeným státům je pouze otázkou času. Thurston se po volbách pod záminkou zajištění havajské účasti na expozici v Chicagu vydal do Spojených států, aby zjistil názor americké vlády na anexi. Lorrin Thurston vládním představitelům tvrdil, že všichni Havajané souhlasí s připojením ke Spojeným státům, což tvrdil i vyslanec Stevens ve svém dopisu z března 1892 americkému ministru zahraničí Blainovi. Podle Heleny G. Allen ale ve skutečnosti s anexí nesouhlasili ani domorodci, ani většina plantážníků a obchodníků. Jedinými zastánci anexe byli pouze Thurston a americký vyslanec Stevens, kteří se snažili ostatní cizince ovlivnit. Na počátku června roku 1892 se Lorrin Thurston vrátil ze Spojených států. Do Anekčního klubu přinesl zprávu od ministra námořnictva Tracyho, který anexionistům zaručil, že provedou-li na Havaji převrat a doručí-li do Washingtonu návrh anekční smlouvy, najdou zde „nesmírně souhlasnou administrativu“. Tracy však neměl žádné oprávnění určovat americkou politiku.⁴⁰

Pár měsíců po svém návratu na Havaj obdržel Thurston dopis, ve kterém mu byl prozrazen plán americké vlády královnu Liliuokalani podplatit, aby se vzdala trůnu. I když nabízená částka činila 250 tisíc dolarů, Thurston věděl, že královna odmítne.⁴¹

2.2.2. Hrozba převratu a královna snaha o novou ústavu

V září roku 1892 probíhaly na Havaji vládní spory. Reformisté odmítali vstoupit do vlády s Národními reformisty, kteří na druhou stranu odmítali vládnout s Liberály. Navíc kvůli chystanému loterijnímu zákonu vyvstaly problémy mezi zastánci zákona a jeho odpůrci. Jakékoli snahy o kompromis byly Anekčním klubem a jeho sympatizanty v zákonodárném sboru mařeny. Jmenovaná vláda byla často do několika dní odvolána a musela být jmenována nová. Anekční klub tak mohl argumentovat, že „žádné stabilní vlády nemůže být dosaženo pod královninou vládou“, a tudíž svržení královny je

³⁹ Allen, *The Betrayal of Liliuokalani*, 264 - 267.

⁴⁰ Kinzer, *Overthrow*, 16 – 17.

„The Executive Documents“: 27.

LaFeber, *The New Empire*, 144.

Allen, *The Betrayal of Liliuokalani*, 269 – 270.

⁴¹ Kinzer, *Overthrow*, 17.

jediným východiskem s politické krize. Americký vyslanec Stevens tento stav okomentoval tak, že pokud se královna nevzdá pokusů jmenovat svou vládu, převrat monarchie bude nevyhnutelný.⁴²

Během listopadu roku 1892 obdržela Liliuokalani zprávu, že vyslanec Stevens má záměr, s pomocí některých obyvatel Havajských ostrovů, zdokonalit plán připojení ke Spojeným státům s vědomím havajské vlády. Stevens tento svůj záměr potvrdil v dopise z 20. listopadu americkému ministru zahraničí Fosterovi. V dopise ospravedlňoval anexi morálními, politickými a ekonomickými důvody a tvrdil, že „Havaj je na křižovatce cest“ – musí se vydat na cestu do Asie nebo do Ameriky. Královna tomu však nevěnovala pozornost, čehož si neznámý autor zřejmě všiml, a poslal jí 17. prosince další dopis. V něm Liliuokalani informoval o snaze jistého amerického úředníka urychlit anekční plán, který se za pomoci současné vlády uskuteční v brzké době. Královně bylo dále autorem doporučeno, aby vzhledem k probíhající anekční kampani v novinách *Bulletin* zvážila pravdivost těchto informací. Neznámý autor královnu také varoval před členy současné vlády. Královna tedy požádala o radu britského vyslance, který však odmítl zasahovat do místních záležitostí, i když mu královna přiznala skutečné obavy o vývoj situace.⁴³

Královna Liliuokalani měla v plánu vyhlásit novou ústavu, a tak začátkem ledna 1893 sdělila svůj záměr maršálu Wilsonovi a požádala jej, aby se připravil na případné nepokoje. Liliuokalani věřila, že právě vyhlášení nové ústavy je jediným způsobem, jak zachránit Havajské ostrovy od anexe Spojenými státy. Nová ústava měla omezit volební právo na obyvatele Havaje, kteří se zde narodili nebo byli naturalizováni. Dále pak měla ústava posílit moc královny, protože měl být odstraněn článek 78, zavedený v „bajonetové“ ústavě. Panovník podle něj musel veškeré své oficiální akty se svými ministry konzultovat a nechat si je schválit. Návrh nové ústavy královna připravovala téměř od počátku své vlády a dala jej ke kontrole nejvyššímu státnímu zástupci. Kopie navrhované ústavy měli i ostatní ministři královniny vlády, ale i členové Anekčního klubu v čele s Thurstonem, kteří je obdrželi prostřednictvím královniny komorné.⁴⁴

⁴² „The Executive Documents“: 27.

Allen, *The Betrayal of Liliuokalani*, 273 – 277.

⁴³ Grover Cleveland, „Cleveland's Withdrawal of Hawaii Annexation Treaty“, 18. prosince 1893, <http://www.ebscohost.com> (staženo 24. 3. 2013).

Liliuokalani, *Hawaii's Story*, 382 – 383.

„The Executive Documents“: 27, 188 – 196.

LaFeber, *The New Empire*, 143.

⁴⁴ Allen, *The Betrayal of Liliuokalani*, 282 – 284.

Během zasedání zákonodárského sboru 14. ledna 1893 svolala královna schůzi vlády a řekla členům kabinetu, že jejím záměrem je vyhlásit novou ústavu, a hned poté schůzi vlády odročila. Při následném jednání zákonodárského sboru chyběli někteří členové Anekčního klubu. Liliuokalani se po zasedání vrátila do svého paláce, kde spolu s členy diplomatického a zákonodárského sboru a zástupci domorodců očekávala své ministry. Ministři se po svém návratu rozhodli královně vyhlášení ústavy nedoporučit, protože by to podle nich vyvolalo nepokoje. Poté nejvyšší státní zástupce přišel s argumentem, že ústavu nikdo z nich nečetl, a tudíž k ní nemohou připojit svůj podpis. Ministři požádali královnu, aby jim dala čas na přečtení ústavy, s čímž Liliuokalani souhlasila, a odešli informovat Thurstona a jeho stranu o královniných postojích.⁴⁵

Po jejich návratu jim Liliuokalani ústavu přečetla, což později ve svých pamětech považovala za neslučitelné s pozicí panovníka. Argumentům ministrů o protiprávnosti některých částí ústavy královna oponovala možností upravit ústavu pomocí dodatků. Nejvyšší státní zástupce Peterson požádal o odložení vyhlášení ústavy o dva týdny. Do té doby měli být ministři schopni představit královně ústavu s jejich návrhy. S tímto ujištěním královna ustoupila a odešla do korunního sálu, kde čekali hosté. Liliuokalani jim oznámila svůj záměr vyhlásit novou ústavu, protože ji o to žádal její lid a ústava z roku 1887 byla nedokonalá. Nakonec královna řekla hostům, že ministři navrhovanou ústavu prozkoumají, a ať tedy hosté odejdou.⁴⁶

Američané obývající Havaj se nové ústavy značně obávali, protože jim ubírala práva, které získali v roce 1887 s „bajonetovou“ ústavou. Moc amerických plantážníků na Havaji byla již značně ohrožena McKinleyho celním sazebníkem z roku 1890, který zrušil jejich obchodní výhody při dovozu do Spojených států. V reakci na královnin pokus o vyhlášení ústavy se padesát až sto převážně cizích obyvatel Honolulu rozhodlo zvolit „Výbor občanské bezpečnosti“. Výbor byl také nazýván „Výborem třinácti“, protože se skládal ze třinácti osob, mezi nimiž nebyl jediný Havajan. Ve Výboru byl Lorrin Thurston a spolu s ním tři další na Havaji narození Američané. Dále byli členy čtyři Američané, tři naturalizovaní cizinci, z nichž jeden byl Američan, a dva nenaturalizovaní cizinci. Z těchto třinácti cizinců pouze dva neměli majetek v cukrových plantážích. Výboru hrozilo zatčení a potrestání a tak chtěli jeho členové zjistit, jakou ochranu mu může z důvodu ohrožení amerických životů a majetku

⁴⁵ Liliuokalani, *Hawaii's Story*, 383 – 385.

⁴⁶ *Ibid.*, 385 – 386.

poskytnout americký vyslanec John L. Stevens. Ten prohlásil královny kroky za revoluční a ujistil Výbor, že nové vládě dá jménem Spojených států stejné záruky, jaké měla minulá vláda.⁴⁷

V neděli 15. ledna se setkal Lorrin Thurston a někteří členové královny vlády znovu se Stevensem. Opětovně se shodli, že královny činy jsou revoluční proti havajské vládě a její trůn by měl být prohlášen za prázdný. Stevens anexionisty ujistil, že uzná novou vládu, bude-li mít nová vláda v držení jakoukoliv budovu. Později tuto svou podmínku upravil na držení „budovy vlády, výkonného oddělení, archivu a policejní stanice“. Výbor si byl vědom početní nevýhody svých jednotek v případě střetu s královnymi jednotkami. John Stevens se tehdy nevyjádřil, nechá-li vylodit americké jednotky z lodi USS Boston na podporu nové vlády.⁴⁸

⁴⁷ Cleveland, „Cleveland’s Withdrawal of Hawaii Annexation Treaty“.

Allen, *The Betrayal of Liliuokalani*, 287.

Kinzer, *Overthrow*, 20 – 22.

„The Executive Documents“: 501.

⁴⁸ Allen, *The Betrayal of Liliuokalani*, 287 – 288.

3. Od převratu k anexi

3.1. Přebírat a Prozatímní vláda

Během pondělního rána, 16. ledna, ujišťoval královnin maršál Wilson Anekční klub, že královna upustí od svého záměru vyhlásit novou ústavu. Anexionisté však odmítli ustoupit. Thurston jménem Výboru zaslal Stevensovi dopis, ve kterém ho žádal o vylodění amerických jednotek z USS Boston. Stevens se rozhodl zasáhnout a předal příkaz o vylodění kapitánu Wiltsemu. Členové Výboru se před vyloděním sešli se Stevensem, aby ho požádali o odložení zásahu amerických jednotek o jeden den. Stevens návrh odmítl a plánoval vylodění jednotek, ať je Výbor připraven či nikoliv. V pět hodin odpoledne se z americké válečné lodi vylodilo 162 amerických vojáků a námořníků. Navzdory argumentům o nebezpečí, které mělo hrozit členům Výboru, byla skutečným cílem vylodění ochrana nové havajské vlády. Důkazem je fakt, že americké jednotky chránily sídlo vlády, nikoliv však majetek a občany Spojených států amerických.⁴⁹

Večer téhož dne, 16. ledna, proběhlo setkání Anekčního klubu, na kterém měli jeho členové zvolit složení nové Prozatímní vlády. Lorrin Thurston onemocněl a tak byl do čela nové vlády jmenován soudce Sanford Ballard Dole, umírněný Reformista. Odpoledne druhého dne, 17. ledna 1893, se členové Výboru zmocnili nenásilně budovy vlády. Tím byla splněna Stevensova podmínka na jejich uznání. Téměř okamžitě byla Prozatímní vláda americkým vyslancem uznána, na což Anekční klub reagoval žádostí o královninu abdikaci. Královně bylo jejími poradci a zahraničními diplomaty doporučeno těmto požadavkům ustoupit. Ještě téhož dne podepsala Liliuokalani protest proti převratu, adresovaný Prozatímní vládě.⁵⁰

Mezi královninými poradci byli někteří cizinci nebo potomci misionářů, kteří byli později členy Prozatímní vlády. Právě tyto poradci s americkými kořeny, zasazující se o připojení Havaje ke Spojeným státům americkým, radili královně, aby ustoupila požadavkům Prozatímní vlády a vzdala se, případně postoupila celou záležitost americké vládě.

⁴⁹ Kinzer, *Overthrow*, 24 – 25.

Cleveland, „Cleveland’s Withdrawal of Hawaii Annexation Treaty“.

Allen, *The Betrayal of Liliuokalani*, 289 – 290.

„The Executive Documents“: 211.

⁵⁰ Allen, *The Betrayal of Liliuokalani*, 291 – 293.

Královna měla na své straně nejméně 500 loajálních vojáků, zatímco Prozatímní vláda neměla téměř žádné jednotky na případný střet. Liliuokalani se však chtěla vyhnout konfliktu s americkými vojáky a případným ztrátám na životech a majetku. Rozhodla se tedy vzdát moci, dokud vláda Spojených států amerických na základě královnou předložených faktů nezruší Stevensův akt a nedosadí právoplatnou vládkyni Havaje zpět k moci. Sanford B. Dole obdržel Liliuokalanin protest a protože si myslel, že je namířen proti Prozatímní vládě, ani jej nečetl a potvrdil jeho přečtení. Americký vyslanec Stevens ve svém dopisu z 1. února ministru zahraničí Spojených států Fosterovi píše, že „Havajská hruška je nyní plně zralá, a toto je zlatá hodina pro Spojené státy k jejímu utrnutí“ a téhož dne vyhlásil jménem Spojených států americký protektorát nad Havají a na vládní budovu byla umístěna americká vlajka. Foster nebyl spokojen se Stevensovým ustanovením protektorátu. Stevens svůj čin hájil tím, že Prozatímní vláda potřebovala čas na vycvičení pořádkových jednotek. Americký protektorát dále odůvodňoval obavou z obsazení ostrovů Brity nebo Japonci. Proto Fosterovi navrhl, aby byly na Havaj poslány další dvě válečné lodě na ochranu zranitelných ostrovů.⁵¹

Americký ministr zahraničí Foster uvedl ve své pozdější zprávě Senátu z března roku 1893, která provázela anekční dohodu, že přítomnost amerických jednotek nijak neovlivnila běh událostí na Havaji a jejich přítomnost byla pouze preventivní. Ačkoli Stevens nebyl přímo americkou vládou pověřen ke svému činu, jednal v americkém zájmu. Foster dále tvrdil, že se Prozatímní vláda nedočkala Stevensova uznání, dokud Liliuokalani neabdikovala a dokud vláda neobsadila vládní budovu, kasárny, archiv a policejní stanici. Dále podle Fosterova nebyly důkazy, že by Stevens prosazoval převrat nebo udílel jistoty podpory pozdějším členům Prozatímní vlády ještě před převratem.⁵²

Tyto Fosterovy závěry jsou ovšem nepravdivé. Stevens uznal Prozatímní vládu dříve, než byla v držení výše zmíněných budov a dříve, než královna abdikovala. Závěry dále ukazují Fosterovu snahu prosadit anexi Havaje v Senátu prezentováním nepravdivých informací. Spolu s prezidentem Harrisonem byli zastánci amerického imperialismu a připojení Havaje dlouhodobě podporovali.

⁵¹ „The Executive Documents“: 199, 218 – 222, 241 – 245, 441.
Cleveland, „Cleveland’s Withdrawal of Hawaii Annexation Treaty“.

⁵² „The Executive Documents“: 198 – 200.

3.1.1. Reakce prezidenta Harrisona

Prozatímní vláda byla 18. ledna 1893 uznána téměř všemi na Havajských ostrovech zastoupenými zeměmi. Velká Británie tak učinila až o den později. Téhož dne, 19. ledna, napsala Liliuokalani dopis prezidentu Harrisonovi, ve kterém ho žádala, aby napravit činy vyslance Stevense. V okamžiku, kdy se královna dozvěděla, že se Prozatímní vláda chystá vyslat delegaci k americkému prezidentovi, v čele s Lorinem A. Thurstonem, rozhodla se tak učinit i Liliuokalani. Vyslanci královny, Paulu Neumannovi, bylo však odepřeno plavit se s delegací Prozatímní vlády, a tak jej mohla královna vyslat až 2. února. Členové delegace Prozatímní vlády ale svolili s tím, aby jim královna předala dopis pro amerického prezidenta. Proto také ve výše zmíněném dopise žádá Liliuokalani amerického prezidenta Harrisona, aby on ani jeho vláda neučinili žádné kroky, dokud si nevyslechnou královnina stanoviska. Delegace Prozatímní vlády se dostala do Washingtonu 3. února, a byla diplomaticky přijata prezidentem Harrisonem a ministrem zahraničí Fosterem, čímž byla fakticky uznána. Harrison po setkání s delegací navrhoval uspořádat na Havajských ostrovech plebiscit, aby se dokázala všeobecná vůle lidu. Tento nápad mu vyvrátil ministr zahraničí Foster, který si uvědomil, že plebiscit by znamenal konec Prozatímní vlády a znovu nastolení vlády královny. Liliuokalani se ve svém *Hawaii's Story* domnívá, že Harrison si zřejmě královniny žádosti o odložení jakýchkoli kroků nevšiml, protože 15. února odeslal anekční dohodu do Senátu.⁵³

Avšak zpráva amerického prezidenta do Senátu z 15. února 1893 královninu domněnku o Harrisonově přehlédnutí vyvrací. Zpráva naopak potvrzuje, že Benjamin Harrison měl zájem na připojení ostrovů ke Spojeným státům. Ve své zprávě tvrdil, že americká vláda podporovala tu havajskou do té doby, dokud byla schopna zajistit ochranu života a majetku občanů a udržet sílu a stabilitu země. Samotné svržení královny americká vláda nepodporovala, ale Harrison jej ospravedlňoval revoluční a reakcionářskou politikou královny Liliuokalani, která ohrožovala nejen americké zájmy na Havaji. Královnina vláda se tedy stala slabou a nedostačující, a tudíž bylo podle Harrisona i nežádoucí, ne-li nemožné, jí vládu po převratu navrátit. Na tom se dle Harrisona shodli všichni zahraniční vyslanci na Havaji, kteří zároveň uznali Prozatímní

⁵³ „The Executive Documents“: 229 – 232.

Tate, „Hawaii: A Symbol of Anglo-American Rapprochement“: 560.

Kagan, *Nebezpečný národ*, 362.

Allen, *The Betrayal of Liliuokalani*, 295 – 297.

Liliuokalani, *Hawaii's Story*, 388 – 389.

vládu. Prezident navrhl dvě možnosti, jak postupovat vůči Havaji: vytvořit americký protektorát nad Havají nebo Havaj úplně anektovat. Harrison osobně preferoval druhou možnost. Argumentoval tím, že aby byl udržen světový mír, nesměla se Havaje zmocnit jiná velmoc, než Spojené státy americké. Tyto obavy však nebyly oprávněné, protože ani Velká Británie ani jiná světová mocnost neměly v úmyslu Havajské ostrovy obsadit a dostat se tak do konfliktu se Spojenými státy.⁵⁴

Prezidentské období Benjamina Harrisona mělo skončit 4. března 1893, a tak Liliuokalani napsala dopis i Harrisonovu předchůdci a nástupci, Groveru Clevelandovi, v jehož podporu doufala. Královnina delegace dorazila do Washingtonu před Clevelandovým nástupem a svou přítomností zastavila postup dohody, jelikož demokratičtí členové Senátu začali pochybovat o správnosti činů Prozatímní vlády.⁵⁵

3.1.2. Reakce prezidenta Clevelanda

John L. Stevens oznámil 7. března novému ministru zahraničí Greshamovi svou rezignaci. Stevens tvrdil, že by rezignoval i za předpokladu Harrisonova setrvání ve funkci prezidenta. Ovšem pravdou bylo, že se vlády ve Spojených státech ujali Demokráté, kteří příliš nesympatizovali s myšlenkou anexe Havaje. Dne 9. března, pět dní po svém nástupu do úřadu amerického prezidenta, stáhl Grover Cleveland anekční dohodu ze Senátu kvůli přezkoumání. Měl v úmyslu vyslat na Havaj nestranného komisaře, který by zjistil okolnosti převratu a názory domorodých obyvatel. Tímto komisařem byl zvolen James H. Blount, georgijský bojovník Konfederace za občanské války, který byl do té doby v čele Výboru zahraničních vztahů ve Sněmovně reprezentantů. Blount nahradil Stevense na pozici amerického vyslance na Havaji, ale na svoji pozici téměř okamžitě po příjezdu na ostrovy rezignoval. Byl znám svým negativním postojem k expanzi a anexím, podobně jako většina tehdejších Demokrátů. Demokráté sice byli proti expanzím, ale zároveň také podporovali výstavbu amerického námořnictva, protože věřili slovům Alfreda Mahana a jeho knize o vlivu námořní moci na dějiny.⁵⁶

⁵⁴ Benjamin Harrison, „President Benjamin Harrison's Message on the Annexation of Hawaii“, 15. února 1893, <http://www.ebscohost.com> (staženo 24. 3. 2013).

LaFeber, *The New Empire*, 144 – 145.

Tate, „Hawaii: A Symbol of Anglo-American Rapprochement“: 563.

⁵⁵ Liliuokalani, *Hawaii's Story*, 389 – 390.

Allen, *The Betrayal of Liliuokalani*, 296 – 301.

LaFeber, *The New Empire*, 148.

⁵⁶ Kinzer, *Overthrow*, 86.

Blount přijel na Havaj 29. března a ihned se ujal vyšetřování. Jedním z prvních činů, které po svém příjezdu vykonal, bylo vyvěšení havajské vlajky na budově vlády. Nahradila tak americkou vlajku, která byla instalována na Stevensův příkaz na počátku února. Ve svém vyšetřování se Blount dotazoval všech stran sporu, jak královny, tak členů Prozatímní vlády, avšak nejvíce dbal na výpovědi obyčejných obyvatel Havaje. Před svým odjezdem zpět do Spojených států oznámil Blount královně, že je důležité udržet mírový přístup domorodých Havajanů vůči Prozatímní vládě a ujistil jí, že pokud se z havajské strany budou dít nějaké nepokoje, podníti to Spojené státy k vyslání válečných plavidel do honolulského přístavu, vojenské jednotky se znovu vylodí a výsledkem bude úplná ztráta nezávislosti Havaje.⁵⁷

Blount doručil svou zprávu ministru zahraničí Greshamovi 18. října 1893. Závěrem Blountovy zprávy bylo, že hlavním důvodem pro převrat byla nespokojenost bílých obchodníků. Dále pak tvrdil, že bez Stevensova zásahu by se převrat nemohl uskutečnit. Dle Blounta byla většina obyvatel Havaje, a to i cizinců, pro restauraci monarchie, což také sám Blount doporučil prezidentu Clevelandovi. S tím prezident i jeho vláda souhlasila, ale pod podmínkou, že královna omilostní všechny účastníky převratu. Ani Cleveland ani Gresham totiž nechtěli ohrozit výsadní postavení amerických plantážníků a tím i amerického vlivu. Noviny ve Spojených státech byly proti restauraci královniny moci a kritizovaly prezidenta Clevelanda za snahu tak učinit.⁵⁸

Liliuokalani měla být s prezidentovým rozhodnutím obeznámena Albertem F. Willisem, novým americkým vyslancem na Havaji, který na ostrovy dorazil 4. listopadu 1893. Až o devět dní později, 13. listopadu, se Willis rozhodl setkat se s královnou a předal jí Clevelandovu zprávu o podmíněčné pomoci s návratem k moci. Liliuokalani byla zároveň Clevelandem uznána jako právoplatná vládkyně Havaje. Omilostnění

„The Executive Documents“: 413, 420 – 421.

Allen, *The Betrayal of Liliuokalani*, 302.

Kagan, *Nebezpečný národ*, 94, 408.

Hammett, „The Cleveland Administration and Anglo-American Naval Friction in Hawaii“: 27.

Niall Ferguson, *Colossus: vzestup a pád amerického impéria* (Praha: Dokořán, 2006), 52.

⁵⁷ „The Executive Documents“: 470 – 474.

Allen, *The Betrayal of Liliuokalani*, 302.

Liliuokalani, *Hawaii's Story*, 254 – 255.

⁵⁸ LaFeber, *The New Empire*, 206.

Allen, *The Betrayal of Liliuokalani*, 304 – 305.

Kagan, *Nebezpečný národ*, 408.

Howard Zinn, *A People's History of the United States: 1492 to Present* (New York: Harper Perennial Modern Classics, 2005), 302.

všech aktérů však bylo proti její vůli. Podle havajských zákonů byla trestem za zradu smrt, ale Liliuokalani se osobně přikláněla k vyhoštění. Při dalším setkání přečetl Willis královně záznam jejich předchozího rozhovoru, kde však byla vynechaná část o vyhoštění a byla nahrazena zmínkou o královnině záměru nechat jejím oponentům useknout hlavy. Královna však změnu v záznamu nezachytila. Toto Liliuokalani přisouzené tvrzení vzbudilo rozruch u americké veřejnosti, která se posléze postavila proti navrácení vlády královně.⁵⁹

Královna 18. prosince předala vyslanci Willisovi zprávu, ve které souhlasí s Clevelandovým přáním všeobecné milosti, bude-li Prozatímní vláda spolupracovat na obnovení pořádku na ostrovech. V reakci na to se 20. prosince americký vyslanec sešel s předsedou Prozatímní vlády Sanfordem B. Dolem a předal mu Clevelandovu zprávu, aby rezignoval a obnovil starý řád, a ujistil jej, že královna přislíbila všem vzbouřencům milost. Prozatímní vláda v odpovědi prezidentu Clevelandovi odmítla americký zásah do domácích záležitostí Havaje a označila svou pozici za diplomaticky, eticky a legálně nevyvratitelnou. Prozatímní vláda také odmítla americký požadavek na vzdání se moci ve prospěch bývalé královny. Členové Prozatímní vlády si byli jisti, že americká administrativa nebude spor řešit pomocí síly. Prezident Cleveland se tedy rozhodl předat celou záležitost americkému Kongresu.⁶⁰

Ve zprávě oběma komorám Kongresu z 18. prosince 1893 vyjádřil prezident Cleveland svá stanoviska k anexi a k celému převratu a také shrnul závěry Blountova vyšetřování. Přičlenění Havaje ke Spojeným státům, které bylo navrženo havajskou Prozatímní vládou, nemělo podporu veřejnosti, ačkoli podle tvrzení Prozatímní vlády by při případném hlasování podporu získalo. Podle Clevelanda nemohly Spojené státy anektovat Havaj bez spravedlivých důvodů, čímž předcházející události nebyly. Spojené státy měly napravit činy, učiněné jejich vyslancem. Jednak protože královna se nevzdala Prozatímní vládě, ale Spojeným státům, a vzdala se pouze dočasně a podmíněně, a jednak proto, že Spojené státy podporovaly republikánské zřízení, čímž Prozatímní vláda nebyla. Jelikož vládl pouze výkonný výbor, byla to oligarchie, a jako takovou jí

⁵⁹ Allen, *The Betrayal of Liliuokalani*, 305 – 306.

Liliuokalani, *Hawaii's Story*, 244 – 248.

⁶⁰ Ibid., 249 – 251.

Allen, *The Betrayal of Liliuokalani*, 308 – 309.

LaFever, *The New Empire*, 204 – 205.

„The Executive Documents“: 437 – 442.

Spojené státy nemohly podporovat. Pozdější republikánský prezident Theodore Roosevelt nazval tuto Clevelandovu zdrženlivost „zločinem proti bílé civilizaci“.⁶¹

3.2. Havajská republika

Americký Senát se ujal celého problému tak, že inicioval vlastní vyšetřování přímo ve Washingtonu, kde mnoho Američanů spjatých s Havají vypovíдалo proti Liliuokalani. Byli mezi nimi potomci amerických misionářů, obchodníků nebo například bývalý vyslanec John Stevens. Liliuokalani, ačkoli ochotná vypovídat, nebyla nikým o výpověď požádána. Výsledkem senátního vyšetřování byla Morganova zpráva, zveřejněná v posledním únorovém týdnu roku 1894. Její autor John Tyler Morgan byl předsedou senátního výboru zahraničních věcí a zastáncem havajské anexe. Ve zprávě stálo, že „ať již oprávněně či nikoli, původní monarchie byla svržena, a strany, které se ujaly vlády, byly uznány jako vláda administrativou prezidenta Harrisona, a tak otázka nebude znovu otevřena nebo přezkoumána Spojenými státy“.⁶²

Na počátku roku 1894 se představitelé Prozatímní vlády rozhodli, že v zájmu přiblížení se Spojeným státům, alespoň státním zřízením, utvoří z Havaje republiku namísto monarchie. Ústava Havajské republiky měla vejít v platnost pouhou proklamací, nikoliv veřejným plebiscitem, jak tomu bylo do té doby. Novou republiku a ústavu vyhlásili 4. července 1894, podle Liliuokalani ne náhodně, ale aby získali sympatie Spojených států amerických. Prezidentem Havajské republiky byl zvolen Sanford B. Dole. Americký vyslanec Willis ve svém dopise Doleovi formálně uznal právo obyvatel Havajských ostrovů zvolit si vlastní formu vlády a tím i jménem Spojených států uznal Havajskou republiku.⁶³

Americká vláda značně pomohla havajským cukrovým plantážníkům, když v průběhu srpna roku 1894 prosadila Wilson-Gormanův celní sazebník. Ten zrušil výhody pro americké pěstitele, které jim dal McKinleyho sazebník, a jeho zavedení způsobilo navýšení havajské cukerné produkce o 16 tisíc tun. Řada novinářů tento krok interpretovala jako snahu Clevelanda a jeho vlády „naplnit Havaj americkými

⁶¹ Cleveland, „Cleveland’s Withdrawal of Hawaii Annexation Treaty“.
Kagan, *Nebezpečný národ*, 409.

Zinn, *A People’s History of the United States*, 300.

⁶² Allen, *The Betrayal of Liliuokalani*, 311.

Liliuokalani, *Hawaii’s Story*, 255 – 257.

⁶³ Allen, *The Betrayal of Liliuokalani*, 313 – 318.
Liliuokalani, *Hawaii’s Story*, 258.

plantážníky a průmyslem, dokud se samotné ostrovy ekonomicky a politicky neztotožní s americkou pevninou“.⁶⁴

3.2.1. Kontrarevoluce a Liliuokalanino uvěznění

Ke konci roku 1894 se zastánci republiky stále báli o legitimnost svého nového režimu. Domorodí Havajané, znovu v čele s Robertem Wilcoxem, na to reagovali přípravami na kontrarevoluci s cílem navrátit Liliuokalani na havajský trůn. Začali nakupovat různé druhy zbraní a zjišťovali úkryty zbraní, patřící vládnoucí vrstvě. Avšak političtí zastánci monarchie nesledovali tento trend a naopak se začali stále více sbližovat se zastánci Prozatímní vlády, tehdy již republiky. Po stažení americké lodi z Honolulu kvůli nepopularitě jejího velitele se naskytla pro Havajany příležitost. Dne 6. ledna 1895 začalo v Honolulu povstání na podporu královny. I přes to, že královna o shromažďování zbraní na jejích pozemcích nevěděla, byla později z napomáhání povstalcům obviněna. Sesazená královna se povstání ve svých pamětech věnovala velmi stručně: spočívalo v tom, že skupina vzbouřenců obsadila dům poblíž sídla vlády a nakonec byla přes velký odpor vzpoura policisty potlačena.⁶⁵

V polovině ledna 1895 byla Liliuokalani zatčena, aniž by znala důvody svého zatčení, a byla převezena do paláce Iolani, bývalého sídla havajských vládců. Následujícího dne byli zatčeni i královnini služebníci, kteří pracovali na jejích pozemcích. Mezitím ministr spravedlnosti Judd zabavil v královnině paláci bez soudního povolení veškeré královniny dokumenty, které jí kromě závěti nikdy nebyly navraceny. Královna přišla i o záznam svého rozhovoru s americkým vyslancem Willisem z roku 1893. Liliuokalanin právník jí několik dní po uvěznění obeznámil s možností trestu smrti za účast ve vzpouře, což královna přijala. 22. ledna 1895 byla královně předložena k podepsání abdikační listina. Liliuokalani by osobně raději zemřela, než aby podepsala, ale bylo jí řečeno, že pouze tak mohla zachránit životy ostatním vězňům a obžalovaným. Královna nakonec souhlasila a abdikaci podepsala.

⁶⁴ LaFeber, *The New Empire*, 207 – 209.

Richard C. K. Burdekin a Leroy O. Laney, „Financial market reactions to the overthrow and annexation of the Hawaiian Kingdom: evidence from London, Honolulu and New York“, *Cliometrica* 2, č. 2 (červenec 2008): 127 – 128, 134, <http://www.proquest.com> (staženo 5. června 2013).

⁶⁵ Allen, *The Betrayal of Liliuokalani*, 320 – 323.

Liliuokalani, *Hawaii's Story*, 262 – 265.

Hammett, „The Cleveland Administration and Anglo-American Naval Friction in Hawaii“: 30

Později bylo anexionisty řečeno, že abdikace byla zbytečná, protože Liliuokalani nebyla královnou již od 16. ledna roku 1893.⁶⁶

Vláda Havajské republiky, tvořená převážně potomky amerických přistěhovalců nebo přímo Američany, měla zřejmě za cíl královnu ponížit při každé příležitosti. Například při podepisování své abdikace se musela královna podepsat jako „Liliuokalani Dominis“, musela tedy použít příjmení svého manžela, které však v kombinaci se svým královským jménem Liliuokalani nikdy nepoužila. Nehledě na to, že propuštění vězňů bylo jedním z hlavních důvodů podepsání abdikace, odsouzení měli být stále popraveni. Zabránila tomu až zpráva ze Spojených států, ve které proti popravě americká vláda protestovala a tak havajští anexionisté usoudili, že poprava by odporovala anekčním plánům. Dalším příkladem snahy nové vlády královnu zostudit a zesměšnit před jejím lidem byl soud s Liliuokalani, který proběhl 5. února 1895. Přítomni totiž byli nejen vyslanci ze Spojených států, Velké Británie, Francie, Portugalska a Japonska, ale i zástupci všech vrstev havajské společnosti. Liliuokalani ve svém prohlášení k soudu popisuje události, týkající se převratu v roce 1893. Vypověděla také, že o povstání v lednu 1895 nic nevěděla, ale i kdyby věděla, nikomu by nic nevyzradila. Soud ji po jednání požádal, aby některá svá prohlášení stáhla, a tyto části byly nakonec vyškrtuty.⁶⁷

Rozsudek byl vynesena 27. února 1895. Za „neoznámení zrady“ dostala královna pokutu 5 tisíc dolarů, a trest nucených prací po dobu pěti let. Nucené práce vzhledem ke svému věku, nemoci a v neposlední řadě postavení nevykonávala, což od ní ani vláda neočekávala. Jen jí chtěla znovu ponížit. Součástí trestu byl i nadále pobyt v paláci Iolani. Propuštěna byla na „čestné slovo“ 6. září 1895. V praxi to znamenalo, že byla v domácím vězení ve svém honolulském domě. 6. února 1896 byla propuštěna z domácího vězení, ale bylo jí zakázáno opustit ostrov Oahu. Nakonec 6. října 1896 byla úplně omilostněna a byla jí navracena veškerá občanská práva.⁶⁸

Ani převrat ani potlačení kontrarevoluce či uvěznění královny nepřineslo anexionistům kýžený výsledek – připojení ke Spojeným státům. Důvodů bylo podle Heleny G. Allen několik. Za prvé ve Spojených státech panoval všeobecný nezájem o

⁶⁶ Allen, *The Betrayal of Liliuokalani*, 326 – 331.
Liliuokalani, *Hawaii's Story*, 267 – 275.

⁶⁷ Allen, *The Betrayal of Liliuokalani*, 335 – 360.
Liliuokalani, *Hawaii's Story*, 275 – 287.

⁶⁸ Allen, *The Betrayal of Liliuokalani*, 341, 350.
Liliuokalani, *Hawaii's Story*, 289 – 303.

malé ostrovy v Tichém oceánu. Za druhé vyvstala otázka oprávněnosti převratu v roce 1893, protože začali být nespokojení i havajští plantážníci, kteří si představovali vyšší zisky. Za třetí na Havaji byli stále diskriminováni přistěhovalci z Asie. Havajská republika v březnu 1897 zakázala vstup více než tisícovce japonských imigrantů, čímž porušila havajsko-japonskou imigrační konvenci z roku 1886. Za tuto diskriminaci musela Havajská republika zaplatit Japonsku odškodné ve výši 75 tisíc dolarů. V případě nezaplacení hrozila Havajské republice ze strany Japonska válka. Spojené státy byly ochotny mladou republiku bránit, ale i přes to se havajští představitelé snažili o urychlenou anexi ostrovů, z obav před ostatními velmocemi. Ačkoli Cleveland a jeho administrativa odmítali připojení Havajských ostrovů, nemínili tolerovat zásah na Havaji ze strany jakékoli jiné velmoci.⁶⁹

3.2.2. Vláda prezidenta McKinleyho

Po obdržení milosti se Liliuokalani rozhodla změnit prostředí a 5. prosince 1896 se vydala na cestu do Spojených států, kde se chtěla setkat s přáteli a příbuznými. Avšak hlavním cílem její cesty měly být schůze s prezidentem Cleverlandem a nově zvoleným Republikánem Williamem McKinleym. S prezidentem Groverem Cleverlandem se Liliuokalani sešla 26. ledna 1897. Do poslední chvíle bývalá královna věřila, že se prezidentovi nepodařilo prosadit obnovení monarchie na Havaji kvůli tomu, že mu byly jeho snahy kaženy jeho odpůrci. O měsíc později se Liliuokalani zúčastnila inaugurace prezidenta McKinleyho, který ve svém volebním programu sliboval připojení Havaje. Celkově ve Washingtonu strávila šest měsíců, během kterých mimo jiné psala *Hawaii's Story*. Po jejím vydání se zvýšila pozornost americké veřejnosti vůči havajské otázce.⁷⁰

Mezitím se vyslanci Havajské republiky nadále snažili přesvědčovat Spojené státy o nutnosti Havaj připojit. Krátce po svém nástupu do funkce odeslal prezident McKinley anekční dohodu do Senátu, který však v tuto chvíli neměl o anexi zájem, a dohoda tedy požadovanou dvoutřetinovou většinu hlasů neobdržela. Důvodem neschválení dohody byla i petice proti anexi, která čítala více než 21 tisíc havajských

⁶⁹ Allen, *The Betrayal of Liliuokalani*, 341 – 342.

Thomas A. Bailey, „Japan's Protest Against the Annexation of Hawaii“, *The Journal of Modern History* 3, č. 1 (březen 1931): 46 – 51, 60, <http://www.jstor.org> (staženo 5. června 2013).

LaFeber, *The New Empire*, 208.

Hammett, „The Cleveland Administration and Anglo-American Naval Friction in Hawaii“: 29.

⁷⁰ Kinzer, *Overthrow*, 86.

Liliuokalani, *Hawaii's Story*, 305 – 350.

Kagan, *Nebezpečný národ*, 432.

Allen, *The Betrayal of Liliuokalani*, 355 – 358.

podpisů. V reakci na odeslání dohody do Senátu podala Liliuokalani oficiální protest proti dohodě, který byl velmi podobný tomu ze 17. ledna 1893. Sesazená královna protestovala proti ratifikaci dohody, což bylo podle Liliuokalani porušením mezinárodních práv a také proti havajskému lidu a jeho zahraničním partnerům. Dále pak protestovala proti zabránění těch pozemků, které podle pozemkové reformy z roku 1848 navždy patřily vládnoucímu panovníkovi, a činily zhruba čtvrtinu z celkových čtyř milionů akrů půdy na Havaji. Na tyto nároky reagoval jistý člen Kongresu slovy, že je to „jako kdyby si bývalý prezident nárokoval Bílý dům“.⁷¹

Nová anekční dohoda byla téměř přesnou kopií dohody z roku 1893. V dohodě, která byla podepsána 16. června 1897, si členové havajské vlády chtěli ponechat i po připojení ke Spojeným státům stejné pozice a výsady. Kongres měl podle dohody jmenovat pět komisařů, z čehož dva měli být obyvateli Havaje, a ti měli navrhnout zákony, týkající se Havajských ostrovů. Veškeré území Havajské republiky mělo být připojeno ke Spojeným státům pod názvem Teritorium Havaj. Tehdejší smlouvy Havajské republiky s jinými zeměmi měly být zrušeny a případně nahrazeny smlouvami Spojených států s danou zemí. Místní zastupitelstvo mělo ztratit právo na uzavírání takových smluv, které by byly v rozporu s anekční dohodou nebo Ústavou Spojených států amerických. Dále pak americká vláda měla převzít havajský veřejný dluh, a byla ochotna za něj ručit do čtyř milionů dolarů, avšak úroky dluhu si měla havajská správa platit sama. V neposlední řadě měla být zakázána další imigrace Číňanů na Havaj, a žádný Číňan neměl být puštěn z Havaje do Spojených států. Číňané totiž představovali jak pro havajské, tak pro americké obchodníky značnou konkurenci, jelikož přestávali být levnou pracovní silou a začali se emancipovat.⁷²

Ačkoli Senát odmítl schválit anekční dohodu, prezident McKinley a stoupenci připojení Havaje se nevzdali a čekali na svoji příležitost. Ta se jim naskytla o necelý rok později, když začala španělsko-americká válka, kterou Lorrin Thurston nazval „misionářským štěstím“. Neschopnost Španělska nebo kubánských povstalců zvítězit v jejich boji o Kubu vedla k nespokojenosti Spojených států, jejichž loď USS Maine byla v únoru 1898 za nejasných okolností potopena v havanském přístavu. Spojené státy

⁷¹ David Keanu Sai, „American Occupation of the Hawaiian State: A Century Unchecked“, *Hawaiian Journal of Law and Politics* 1, č. 1 (léto 2004): 58, <http://www2.hawaii.edu> (staženo 8. května 2014).

Liliuokalani, *Hawaii's Story*, 352 – 359.

⁷² „The Executive Documents“: 202 – 205.

Liliuokalani, *Hawaii's Story*, 396 – 398.

donutily Španělsko k vyhlášení války, která se rozšířila téměř do všech španělských kolonií na západní polokouli. Výhodná strategická poloha Havajských ostrovů vůči španělským pozicím na Filipínách a zejména vůči perspektivním asijským trhům vedla některé členy amerického Kongresu k přehodnocení svých proti-aneckých názorů. 7. července byla Havaj společným rozhodnutím Kongresu a podpisem prezidenta McKinleyho připojena ke Spojeným státům s plným teritoriálním statusem. Španělsko-americká válka skončila 10. prosince 1898 Pařížskou mírovou smlouvou, která znamenala konec španělské koloniální říše v Americe a Tichomoří.⁷³

Teritorium Havaj bylo přičleněno jako 50. stát k Unii 21. srpna roku 1959. Spolu s připojením bylo rozhodnuto, že Havaj bude v Kongresu zastoupena dvěma Reprezentanty a dvěma Senátory.⁷⁴

⁷³ Tindall a Shi, *Dějiny Spojených států amerických*, 463.

Tate, „Hawaii: A Symbol of Anglo-American Rapprochement“: 569 – 571.

LaFeber, *The New Empire*, 409.

Zinn, *A People's History of the United States*, 312.

Ian Tyrrell, *Transnational Nation: United States History in Global Perspective since 1789* (Basingstoke: Palgrave Macmillan, 2007), 139.

⁷⁴ „Hawaii Moves Toward Statehood“, *Congressional Digest* 38, č. 1 (leden 1959): 11, <http://www.ebscohost.com> (staženo 25. března 2013).

Závěr

Cílem této práce bylo zjistit, jakou roli hráli Spojené státy americké a jejich občané při převratu na Havaji v roce 1893. Z výše popsaného dění v období od objevení ostrovů až po jejich anexi Spojenými státy vyplývá jednoznačná odpověď na moji výzkumnou otázku. Spojené státy a jejich občané měli značný podíl na uskutečnění převratu.

Američtí cukroví plantážníci na Havaji toužili po anexi, protože jen tak si mohli uchovat výhody bezcelního vývozu cukru do Spojených států. Jejich krajané z Louisiany úspěšně zablokovali první pokus o uzavření recipročních dohod v roce 1855, další pokus z roku 1867 nebyl schválen kvůli obavě amerických Senátorů o ztráty výnosů z dovozních cel. Havajští Američané ve volbě havajského panovníka roku 1874 podpořili Kalakauu, který si chtěl zajistit jejich pokračující podporu, a tak v roce 1875 vyjednal novou reciproční smlouvu. Smlouva vešla v platnost v roce 1876 a výměnou za bezcelní dovoz do Spojených států nesměly Havajské ostrovy uzavřít podobnou smlouvu s žádnou jinou zemí. Někteří Američané oponovali podpisu smlouvy, protože odhadovali celkovou ztrátu na celních výnosech na 10 milionů dolarů za sedm let platnosti smlouvy. Havajský cukr pokrýval 1 % americké spotřeby cukru. I za předpokladu, že by Havajčané rozšířili cukrové plantáže na maximum, nemohlo množství havajského cukru uspokojit více než 5-6 % americké spotřeby.⁷⁵

Význam smlouvy pro Spojené státy však tkvěl v navýšení vlivu na strategických ostrovech. Pro havajské plantážníky znamenala možnost bezcelního dovozu cukru do Spojených států nárůst moci a jmění. Když skončila po sedmi letech platnosti reciproční smlouvy, byli to právě havajští plantážníci, kteří nejvíce prosazovali její obnovení. Američané na Havaji, zejména plantážníci, upevnili v roce 1887 svou moc pomocí „bajonetové“ ústavy. Král byl poté donucen podepsat novou reciproční smlouvu i za cenu ztráty Perlové zátoky ve prospěch Spojených států. Vývoz havajského cukru, rozloha cukrových plantáží a hodnota kapitálu v havajském cukru se mezi lety 1876 a 1890 více než zdesetinásobily. Pomocí těchto smluv se tedy zlepšila ekonomická situace Havaje, avšak na úkor částečné ztráty suverenity a závislosti na těchto smlouvách a na Spojených státech. McKinleyův sazebník z roku 1890, zvýhodňující plantážníky ve Spojených státech, znamenal pohromu pro americké plantážníky na Havaji. V den, kdy vešel McKinleyův sazebník v platnost, klesla cena cukru o 38 %. Kvůli závislosti

⁷⁵ La Croix a Grandy, „The Political Instability“: 169.

havajské ekonomiky na bezcelním dovozu cukru do Spojených států se ostrovy ocitly v ekonomické krizi. Královně Liliuokalani se sice podařilo krizi zmírnit pomocí úsporných opatření, ale havajští plantážníci si chtěli zachovat výhody bezcelního dovozu do Spojených států a začali prosazovat anexi Havajských ostrovů americkou velmocí.⁷⁶

Havaj obývali kromě obchodníků i potomci prvních misionářů, kteří se na Havaji narodili, ale stále byli občany Spojených států. Tito Američané se spolu s plantážníky snažili posílit svoji politickou moc. Společnými silami si na králi vynutili podepsání „bajonetové“ ústavy, která jejich moc značně posílila na úkor moci panovníka. Potomci misionářů po podepsání nové ústavy založili Reformní stranu, ale byli názorově rozděleni ve svém vztahu ke Spojeným státům. Nakonec zvítězil radikální proud, v jehož čele stál Lorrin A. Thurston, jehož zastánci prosazovali převrat monarchie. Ve spolupráci s americkým vyslancem Stevensem a velitelem americké lodi Wiltsem se jim to v lednu 1893 podařilo. Představitelé Reformní strany vytvořili Prozatímní vládu, do jejíhož čela se postavil umírněný člen Reformistů Sanford B. Dole, a vyslali své vyslance do Spojených států, aby zde předali republikánské vládě anekční smlouvu. Smlouva byla však v Senátu zablokována a později stažena staronovým demokratickým prezidentem Cleverlandem. V červenci 1894 se členové Prozatímní vlády chtěli Spojeným státům přiblížit alespoň státním zřízením Havajských ostrovů a tak vyhlásili Havajskou republiku. Američané na Havaji mezitím vyčkávali na příchod nového prezidenta, který by byl anexím nakloněn více než Grover Cleveland. Ten nastoupil v roce 1897 a byl jím William McKinley.

Zde se potvrzuje část mé hypotézy, že Američané žijící na Havaji měli zájem na převratu a následné anexi, protože by se tím posílila jejich moc. Je nutno však podotknout, že plantážníky k převratu donutila spíše snaha moc si udržet, než jí posílit. Co se týče potomků misionářů, ti se snažili si moc nejen udržet, ale jí i posílit, tudíž tato část hypotézy byla správná.

Postoj jednotlivých vlád Spojených států k převratu byl velmi odlišný. Republikánské i demokratické administrativy se sice shodovaly ve snahách navázat úzké vazby s Havají prostřednictvím uzavírání recipročních dohod, ale lišily se v názorech na anexi ostrovů. Důvody pro uzavření dohod, jak za republikánské vlády Granta v roce 1876, tak za demokratické vlády Cleverlanda v roce 1887, byly čistě

⁷⁶ Ibid.: 172, 181.

strategické. Tím se potvrzuje další část hypotézy o strategičnosti Havajských ostrovů, která byla stanovena v úvodu.

Demokraté se však od Republikánů lišili ve svém přístupu k anexi ostrovů, čímž se potvrdila i poslední část mé hypotézy. Republikánský prezident Harrison a jeho vláda podporovali anekční snahy amerického vyslance na Havaji Stevense a následně se zasazovali o schválení anekční dohody Senátem. Izolacionističtí Demokraté v čele se staronovým prezidentem Clevelandem snahy o připojení v roce 1893 zablokovali a po nástupu Clevelanda do funkce dohodu stáhli. Nová demokratická vláda obviňovala předchozí Harrisonovu administrativu z podílu na převratu. Clevelandova vláda se také pokusila královnu restaurovat, ale kvůli nedorozumění v podobě záměny slov *banish* (vyhostit) a *behead* (setnout hlavu) a neochotě havajské Prozatímní vlády vzdát se moci musela americká vláda od svých záměrů upustit.⁷⁷ Roku 1896 byl zvolen prezidentem Republikán William McKinley, který byl zastáncem připojení Havajských ostrovů a jejich anexi používal jako jedno z témat své předvolební kampaně. Příležitost se mu naskytla během španělsko-americké války v roce 1898. Argument strategické polohy ostrovů zvítězil a v červenci téhož roku bylo odsouhlaseno připojení Havaje ke Spojeným státům s plným teritoriálním statutem.

Summary

This thesis was able to evaluate role of the United States of America and their citizens in the overthrow of Hawaiian monarchy in 1893. Their role was significant.

Governments of the United States were trying to secure the Hawaiian Islands for American interests during last half of the 19th century. Government officers were using argument of Hawaiian strategic location in future trade with markets in East Asia. The United States succeeded in their efforts in 1876 when a reciprocal treaty was signed between Hawaiian Islands and the United States. This treaty enabled duty-free import of Hawaiian sugar into the United States. In exchange for the advantages with import, Hawaiian Islands lost part of their sovereignty with the treaty, because the king was not allowed to lend, lease or sell any part of his country to any other state. With signing new reciprocal treaty in 1887 a new amendment was added: the United States gained control of the Pearl Bay and its potential harbor. The treaties were signed under both

⁷⁷ Allen, *The Betrayal of Liliuokalani*, 307.

Republican and Democratic governments despite the fact that Democrats were isolationists.

Benjamin Harrison, Republican, was a supporter of Hawaiian annexation. Together with his Secretary of State James Blaine they sent new minister to the Islands who was to promote the annexation. New American Minister Stevens helped Hawaiian annexationists with the overthrow of Queen Liliuokalani in January 1893 by protecting them with American naval forces. Stevens acted according to the interests of the American administration. Hawaiian annexationists proposed an annexation treaty to President Harrison which he signed and sent it to the Senate. Ratification of the treaty was halted due to Democratic opposition. Shortly after inauguration in March 1893, old-new President Cleveland withdrew the treaty for further examination.

Grover Cleveland was, as almost every Democrat, isolationist and against any annexations. He sent a commissioner to the Hawaiian Islands to investigate the causes of the overthrow. With results of the investigation Cleveland decided that it would be just to restore Queen's rule. Mainly because of the opposition in Congress and misinterpretation of Queen's words President retreated from his plans of Queen's restoration.

When new Republican President William McKinley assumed office in 1897, he announced his intention of Hawaii's annexation. Although he did not succeed in 1897, he did during Spanish-American war in 1898. On July 7, 1898, Hawaii was annexed to the United States as Territory Hawaii. Later in 1959, Hawaii entered the Union as a 50th State.

American citizens living in Hawaii were key elements in the 1893 overthrow. Both sugar planters and missionaries' descendants were interested in gaining more power in the Hawaiian government. The power of Americans grew with the reciprocal treaties of 1876 and 1887 and resulted in "Bayonet" constitution of 1887. New constitution gave sugar planters and other foreign citizens of Hawaii significant power over the Executive. The McKinley tariff bill greatly threatened Hawaii's sugar interests. Sugar planters were eager to annex the Islands to the United States because that was the only way how to save their businesses.

The missionaries' descendants believed that Hawaiians were not able to rule themselves. Descendants together with sugar planters influenced Hawaiian monarchs and were convincing them to annexing the Islands to the United States. Through "Bayonet" constitution they gained significant power over King Kalakaua and were not

willing to give up this power when Liliuokalani succeeded the throne. In early 1893 Queen tried to promulgate new constitution which the annexationists declared as revolutionist. They formed “Committee of Safety” and requested military support from Minister Stevens. After the successful overthrow they tried to annex the Islands to the United States but were denied by Cleveland’s administration. Annexationists succeeded in their intentions in 1898 during Spanish-American war.

Seznam použité literatury

Prameny

Dokumenty

Grover Cleveland, „Cleveland’s Withdrawal of Hawaii Annexation Treaty“, 18. prosince 1893,

<http://search.ebscohost.com/login.aspx?direct=true&AuthType=ip,uid,url&db=a9h&AN=21212618&lang=cs&site=ehost-live> (staženo 24. 3. 2013).

Benjamin Harrison, „President Benjamin Harrison's Message on the Annexation of Hawaii“, 15. února 1893,

<http://search.ebscohost.com/login.aspx?direct=true&AuthType=ip,uid,url&db=a9h&AN=21212867&lang=cs&site=ehost-live> (staženo 24. 3. 2013).

„The Executive Documents of the House of Representatives for the Third Session of the Fifty-Third Congress (1894 – 1895), Appendix II, Foreign Relations of the United States (1894): Affairs in Hawaii“: 1–501,

<http://libweb.hawaii.edu/digicoll/annexation/blount.html> (staženo 5. června 2013).

Memoáry

Liliuokalani, *Hawaii’s Story by Hawaii’s Queen* (Honolulu: Mutual Publishing, 2012).

Novinové články

J. S. Moore, „Tariff Reform“, *The New York Times*, 21. listopadu 1890,

<http://query.nytimes.com/mem/archive-free/pdf?res=F10614FE355F10738DDDA80A94D9415B8085F0D3> (navštíveno 4. 5. 2014).

„Hawaii’s New Constitution, *The New York Times*, 9. srpna 1887,

<http://query.nytimes.com/mem/archive-free/pdf?res=FB0E10F93F5413738DDDA00894D0405B8784F0D3> (staženo 4. 5. 2014).

„John L. Stevens Is Dead“, *The New York Times*, 9. února 1895,

<http://query.nytimes.com/mem/archive->

free/pdf?res=FA0916F93A5416738DDDA00894DA405B8585F0D3 (navštíveno 4. 5. 2014).

Sekundární literatura

Monografie

Helena G. Allen, *The Betrayal of Liliuokalani: Last Queen of Hawaii 1838 – 1917* (Honolulu: Mutual Publishing, 2010).

Niall Ferguson, *Colossus: vzestup a pád amerického impéria* (Praha: Dokořán, 2006).

Robert Kagan, *Nebezpečný národ. sv. 1., Zahraniční politika USA 1700-1900* (Praha: Nakladatelství Lidové noviny, 2008).

Stephen Kinzer, *Overthrow: America's Century of Regime Change from Hawaii to Iraq* (New York: Times Books, 2006).

Walter LaFeber, *The New Empire: An Interpretation of American Expansion, 1860-1898* (Ithaca: Cornell University Press, 1998).

George B. Tindall a David E. Shi, *Dějiny Spojených států amerických* (Praha: Nakladatelství Lidové noviny, 2008).

Ian Tyrrell, *Transnational Nation: United States History in Global Perspective since 1789* (Basingstoke: Palgrave Macmillan, 2007).

Howard Zinn, *A People's History of the United States: 1492 to Present* (New York: Harper Perennial Modern Classics, 2005), 300 – 312.

Elektronicky získané knihy

Hiram Bingham, *Residence of Twenty-One Years in the Sandwich Islands* (Hartford: Hezekiah Huntington, 1847), 57 – 85,

<http://web.a.ebscohost.com/ehost/detail?sid=91109606-e975-4f5f-b7c1-25387dd02037%40sessionmgr4002&vid=2&hid=4214&bdata=Jmxhbm9Y3Mmc210ZT1laG9zdC1saXZl#db=h7h&AN=37607774> (staženo 25. dubna 2014).

Elektronické články

Thomas A. Bailey, „Japan's Protest Against the Annexation of Hawaii“, *The Journal of Modern History* 3, č. 1 (březen 1931): 46 – 61, <http://www.jstor.org/stable/1872141> (staženo 5. června 2013).

Richard C. K. Burdekin a Leroy O. Laney, „Financial market reactions to the overthrow and annexation of the Hawaiian Kingdom: evidence from London, Honolulu and New York“, *Cliometrica* 2, č. 2 (červenec 2008): 119 – 141, <http://search.proquest.com/docview/881401702?accountid=15618> (staženo 5. června 2013).

Hugh B. Hammett, „The Cleveland Administration and Anglo-American Naval Friction in Hawaii, 1893-1894“, *Military Affairs* 40, č. 1 (únor 1976): 27 – 32, <http://www.jstor.org/stable/1986846> (staženo 5. června 2013).

Sumner J. La Croix a Christopher Grandy, „The Political Instability of Reciprocal Trade and the Overthrow of the Hawaiian Kingdom“, *The Journal of Economic History* 57, č. 1 (březen 1997): 161 – 189, <http://www.jstor.org/stable/2951111?origin=JSTOR-pdf> (staženo 5. června 2013).

Merze Tate, „Hawaii: A Symbol of Anglo-American Rapprochement“, *Political Science Quarterly* 79, č. 4 (prosinec 1964): 555 – 575, <http://www.jstor.org/stable/2951111?origin=JSTOR-pdf> (staženo 5. června 2013).

David Keanu Sai, „American Occupation of the Hawaiian State: A Century Unchecked“, *Hawaiian Journal of Law and Politics* 1, č. 1 (léto 2004): 46 – 81, [http://www2.hawaii.edu/~hslp/journal/vol1/Sai_Article_\(HJLP\).pdf](http://www2.hawaii.edu/~hslp/journal/vol1/Sai_Article_(HJLP).pdf) (staženo 8. května 2014).

„Hawaii Moves Toward Statehood“, *Congressional Digest* 38, č. 1 (leden 1959): 9 – 11, <http://search.ebscohost.com.ezproxy.is.cuni.cz/login.aspx?direct=true&AuthType=ip,uid,url&db=a9h&AN=12285170&lang=cs&site=ehost-live> (staženo 25. března 2013).